

Vi värnade välfärden

– de sista 100 åren med förtroendevalda
i Försäkringskassan



Ideella Föreningen
Försäkringskassans
Förtroendevalda



IFFK - Ideella Föreningen Försäkringskassans Förtroendevalda – bildades av aktiva förtroendevalda i försäkringskassorna år 2004 när Försäkringskassornas Förbund upphörde då försäkringskassorna förstatligades. IFFKs syfte är att slå vakt om och säkerställa att de förtroendevaldas perspektiv tas tillvara inom den nya myndigheten Försäkringskassan, samt att värna socialförsäkringen. IFFK har årsstämma i Sigtuna 12-13 maj 2007. Då kommer föreningen bland annat att behandla förslag om att ändra stadgarna så att även andra än aktiva förtroendevalda kan bli medlemmar.

När Försäkringskassan förstatligades 2005 framhöll riksdagen i sitt beslut att det är viktigt med fortsatt förtroendemännainflytande i socialförsäkringen. Försäkringsdelegationer (en i varje län) blev den nya formen. 31 december 2006 togs försäkringsdelegationerna bort. Socialförsäkringsnämnderna blev kvar.

Från januari 2008 tas socialförsäkringsnämnderna med 1 350 förtroendevalda bort, enligt ett regeringsförslag. Förslaget, daterat den 14 februari 2007, har tagits fram av en arbetsgrupp inom Socialdepartementet. I samma PM finns också ett förslag om att också lek-männen i socialförsäkringsmål i Kammarrätterna ska tas bort.

Borttagandet av de förtroendevalda i SFN beräknas minska kostnaderna med 20 miljoner kronor enligt regeringens förslag men enligt Försäkringskassan med högst 2 miljoner kronor.



Vi värnade välfärden

De förtroendevalda i försäkringskassorna ska bort. Det har regeringen föreslagit. De sista 1350 valda ombuden för medborgarna försvinner troligen vid årsskiftet 2007/2008.

Den skrift som Du nu håller i din hand är ett försök att dokumentera de sista hundra åren med förtroendevalda i försäkringskassan. Den gör ett svep genom socialförsäkringshistorien och innehåller tio tänkvärda intervjuer med erfarna socialförsäkringspolitiker som alla ”vigt sina liv” åt vårt gemensamma trygghetssystem.

Det unika med den svenska socialförsäkringen är att alla medborgare omfattas av den. Det gör att man i andra länder avundsjukt sneglar på oss och vill kopiera vår svenska modell.

Utvecklingen för försäkringen just nu visar att vissa ärenden kommer att handläggas i Arjeplog, utlandsärendena på Gotland och andra ärenden någon annanstans. Att expertvärdet accentueras. Ingen rimlig förklaring ges heller från regeringen till varför de förtroendevalda ska bort. Förslaget remissbehandlas för närvarande och vi förtroendevalda är angelägna om att de förändringar som sker i socialförsäkringssystemet inte innebär försämringar för de försäkrade.

De fria försäkringskassorna har alltid betraktats som en udda företeelse i Sverige. De gick helt enkelt inte att styra som regeringen kan styra andra myndigheter.

När försäkringskassorna förstatligades 2005 togs kassastyrelserna bort. Riksdagen ansåg att de förtroendevalda också i fortsättningen skulle ha en viktig roll i verksamheten. Därför infördes 21 Försäkringsdelegationer (en i varje län) med uppdrag att trygga medborgarnas insyn och inflytande i välfärdssystemet. Uppdraget blev mycket kort och alliansregeringen tog bort delegationerna redan efter två år, utan någon dialog.

Att de 1 350 förtroendevalda i Socialförsäkringsnämnderna nu föreslås helt försvinna från Försäkringskassan i och med utgången av 2007 innebär att tjänstemännen helt tar över bedömningarna i alla socialförsäkringsärenden.

Vi förtroendevalda i landets försäkringskassor/Försäkringskassan har under årtionden haft reella möjligheter att påverka utvecklingen av försäkringen i socialförsäkringsnämnderna, i kassastyrelserna och genom FKF. Vi vill hävda att alla våra kontakter alltid har varit till gagn för medborgarna. Vi har verkligen värnat välfärden!

Den fråga vi nu ställer oss är hur medborgarnas synpunkter på socialförsäkringen och på Försäkringskassan ska kunna kanaliseras till de ansvariga när socialförsäkringspolitikerna inte längre finns kvar? Till vem ska de försäkrade vända sig? Hur ska 349 riksdagspolitiker kunna axla det tunga ansvar som burits av ca 1 500 förtroendevalda runt om i landet? Det är en fråga om demokrati!

Varför denna brådska och varför denna tystnad?



Ulla Y Gustafsson
Ordförande IFFK

Historik

Förord	1
Vi värnade välfärden	3
Vildvuxen flora	4
Medlemsmöten blir ombudsmöten	4
En verklig folkrörelse	5
100 år i kassornas tjänst	6
Försökte avskaffa kassorna	7
FKF – en nödvändig nagel i ögat	8
Uppskattad remissinstans	8
Egen förhandlingsdelegation	9
Plöjt, harvat och sått	9
”Industrialiseringen” inledd	10
Starkare förtroendevalda	11
Följsamma under osthyveln	12
”Försäkringskassan Sverige”	12
Lokalt och regionalt blir centralt	14
Sammanfattning	15
Det var vi som gjorde skriften	41

Intervjuer

Görel Bohlin	16
- Jag är faktiskt riktigt förbannad!	
Sven-Erik Mohlin	18
- Det var sällsynt med dåliga beslutsunderlag	
Inga Olsson	21
- Inga hållbara motiv för att avskaffa socialförsäkringsnämnderna	
Tord Oscarsson	23
- Vår modell är en av de främsta uppfinningarna i modern tid	
Gustav Persson	26
- Okunskap och brist på analys bakom besluten	
Per-Ingvar Persson	28
- Tjänstemännen kan lyssna – vi kunde delta	
Marianne Stålborg	30
- Var går demokratins gräns?	
Leif Thern	33
- Det handlar om EU-anpassning	
Mariana Wallin	36
- Vi skriker rakt ut – för döva öron!	
Hans G Svensson	38
- Förstatligandet kan vara början!	

Vi värnade välfärden

De sista 100 åren med förtroendevalda i Försäkringskassan

”Därför äro ock de hufvudprinciper som lagts till grund för regeringens åtgärder i denna fråga, att staten ska uppträda endast uppmuntrande, stödjande och ledande.”

Arvid Lindman (högerpartiet)
statsminister 1906-1911

Försäkringskassan är sprungen ur det svenska folkdjupet. De allra första kassorna uppstod ur osäkra levnadsvillkor och sociala orättvisor. Folk gick samman och bildade föreningar och organisationer för att få ett bättre liv med rättvisa, solidaritet och social gemenskap.

Men långt dessförinnan fanns en sjukkasserörelse som på ideell grund hjälpte människorna i samband med sjukdom och död. Redan på medeltiden fanns det i gillena och hantverksskråna ”sparbössor” eller ”sjuklådor” för att lindra medlemmarna och deras familjers ekonomiska bekymmer vid sjukdom. I skråordningar från 1300-1400-talen finns detaljerade föreskrifter om hur sjuklådorna skulle hanteras.

Den moderna sjukkasserörelsen uppstod under sent 1800-tal, det vill säga i samband med industrialiseringen av Sverige. Arbetareföreningar, anställda och arbetsgivare vid bruk och industrier, men även andra folkörelser, tog initiativ till bildandet av sjukkassor. Grunden var solidaritet och syftet var helt ideellt.

Sjukassorna var flest i städerna men fanns även på landsbygden, då främst som rikssjukkassor. Vid förra

Svenska Sjukkasserörelsens första konferens
1905 i Norrköping



En bit in på 1900-talet började man bland sjukkassefolk fundera över hur man skulle ta itu med frågan om ett samarbete på riksplanet mellan de olika lokala sjukkassorna. Mötet hölls i teatersalongen i Norrköpings arbetareförenings hus.

Intresset blev stort. På plats fanns 394 ombud för 552 sjuk- och begravningskassor med ett medlemsantal om nära 200.000 medlemmar.

Man föreslog att bilda ett förbund som bland annat skulle

- omsluta hela landet med gemensamma grundstadgar
- omfatta såväl manliga som kvinnliga medlemmar
- skulle ledas av en förbundsstyrelse, vald av en kongress.

sekelskiftet fanns till exempel hela 37 sjukkassor bara i Norrköping. För att ersättningsnivån vid sjukdom skulle bli någorlunda var det vanligt att man var medlem i flera sjukkassor samtidigt.

Under 1800-talet växte ”sjuklådorna” till tusentals frivilliga små sjuk- och begravningskassor. Föreningar med namn som *Hand i hand*, *Hemmets hjälp*, *Brödraföreningen Enighet* och *Förgätmigej* bildades. 25 öre om dagen i 90 dagar och hjälp till kistan när döden inträffade var vanliga ersättningar på den tiden. Inte mycket med dagens mått mätt, men då var hjälpen ytterst värdefull. Snart skulle sjukkasserörelsen bli en kraft att räkna med i Sverige.

Från början var demokratin fullständig i kassarörelsen. Åtminstone avseende den manliga hälften av befolkningen. Kvinnorna fick inte vara medlemmar i samma sjukkassor som männen förrän en bit in på 1920-talet!

Kvinnorna bildade egna kassor vartefter de inträdde på arbetsmarknaden. När sjukkassor bildades för män och kvinnor i samma yrke fick kvinnorna rätt att vara med i yrkeskassorna. Den allra först kassan för kvinnor kallades *Kvinnornas Sjuk- och Begravningskassa*. Den startade 1884. Redan 1891 hade dessutom en lag tillkommit som gav sjukkassorna rätt till statsbidrag. Men bidrag fick bara de kassor som lät sig ställas under statlig tillsyn, vilket flertalet kassor också gjorde.

Vildvuxen flora

Vid början av förra seklet ville sjukkasserörelsen få ordning i den vildvuxna floran av kassor runt om i landet. Både organisatoriska och ekonomiska problem behövde lösas. 1905 samlades hela sjukkasserörelsen i Norrköping för att ta i tu med detta (se bild på sidan 3). Det resulterade i att en riksorganisation bildades 1907 – Sveriges allmänna sjukkassaförbund, sedermera Försäkringskassaförbundet (FKF).

Tiden mellan 1910 och 1930 var sammanslagningens tidevarv. 1910 kom en lag som reglerade att endast sjukkassor med fler än 100 medlemmar kunde få bidrag. Det innebar på sikt att alla de så kallade 100-mannaföreningar fick slås samman med andra eller helt enkelt upphöra. Tanken med 100-mannaföreningarna hade varit att när en kassa hade hundra medlemmar fick helt enkelt en ny bildas. Med 100-mannaföreningarna hade också idén om sjukkassorna spritt sig i landet.

1910 hade sjukkassorna 630 000 medlemmar, 1930 var antalet över en miljon. Femton år senare, 1945, var miljonen dubblad.

Medlemsmöten blir ombudsmöten

I de första sjukkassorna var medlemsmötena regel. Medlemsmötena bestämde avgifter och valde styrelse. Med tiden fick styrelserna och eventuellt anställda funktionärer allt större inflytande. Det berodde på att medlemmarna många gånger uteblev från mötena.

De stora kassorna valde den representativa styrelseformen. Vid ingången av 1930-talet hade de stora kassorna ombudsmöten i stället för medlemsmöten. Att den lokala förankringen ändå bibehölls så länge berodde på att hälften av sjukkassorna fortfarande 1938 hade högst 500 medlemmar. En tredjedel av kassorna hade det fortfarande sju år senare.

Fackförening för sjuka

Sjukassorna hade startat som "de sjukas fackförening". Sjukassorna bevakade de sjukas intressen och försökte ständigt främja utvecklingen. Under 1930-1950-talen utvecklades den direkta demokratin i sjukassorna. Medlemsmöten hölls och styrelseval ägde rum. Medlemsmötena var ytterst välbesökta. Ofta hade kassorna svårigheter att hitta tillräckligt stora möteslokaler. Lika ofta fick mötena ajourneras för att frågorna var så många och debatterna så livliga. Ända fram till den obligatoriska sjukförsäkringen 1955 drevs sjukassorna av människornas självupplevda behov av ekonomiskt skydd vid sjukdom och dödsfall. Under 1920 och 30-talen var behovet av det skyddet mycket påtagligt.

Medlemsmötena var en form av direkt demokrati som de som var med då upplevde som mycket värdefull och stimulerande. Den naturliga och självklara kontaktformen mellan "medlemmarna" i försäkringen och försäkringskassan upphörde successivt. De ersattes så småningom av pensionsdelegationer, försäkringsnämnder och kassastyrelser.

Folkrörelsetraditionen har funnits med från start. Genom de förtroendevalda skapades och renodlades rollerna och gav balans mot lagar, regler, förordningar och bestämmelser. De förtroendevalda stod för det sunda förnuftet utan att vara vare sig experter eller sakkunniga.

Till Stockholmskonferensen 1907 som hölls i Södermalms högre allmänna läroverk kom ombud för 474 sjukkassor med ett sammanlagt medlemssantal av 337.000.

Vid konferensen beslutades att bilda Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund vars arbetsuppgifter skulle vara att:

- sprida information om och intresse för sjukkasserörelsen, dess syften, dess förmåner
- arbeta för större likformighet bland medlemmarna och samverka mellan dem
- tillhandahålla arbetsmaterial för kassornas kontor
- vara intresseorganisation för kassorna och föra deras talan
- ge ut en förbundstidning, vid konferensen döpt till Sjukkassee-Tidningen.

Man beslutade att förbundets verksamhet skulle finansieras genom att varje ansluten sjukkasse betalade 3 öre per medlem och år.

Förbundets första adress blev Brunnsgränd 4 i Gamla Stan i Stockholm.



Andra allmänna sjukkassekongressen 1907 i Stockholm

”Tagande afstånd från alla partihänsyn skall redaktionen bemöda sig att för egen del opartiskt och efter bästa öfvertygelse belysa och diskutera de olika frågor hvilka i eller annat afseende påkalla de svenska sjukkasseeorganisationernas uppmärksamhet”.

Ur Svensk sjukkasseeidningens (Yggdrasil) första nummer 1907.

”På 1930-talet varnade man för att Sjukkassee-förbundet och de anslutna rikssjukkassorna skulle bli en vasall till tillsynsmyndigheten.”

Frank Eriksson, chefredaktör "Kuriren" i Uddevalla, ordf i Försäkringskassan Bohuslän Halland

”Upphör aldrig med folkrörelseanknytningen. Det är grunden för en bra socialförsäkring och det är förutsättningen för att vi ska kunna gå vidare”

Gustav Möller (s), socialminister 1924-1926, 1932-1936, 1936-1938, 1939-1951

En verklig folkrörelse

Sjukkasseeörelsen var en verklig folkrörelse ända fram till 1955. En frivillig organisation med starka ideella och dynamiska inslag som hade många anslutna medlemmar och som arbetade långsiktigt. Verksamheten låg nära människorna. Sjukkasseeörelsen hade byggts upp av ”likar för likar”.

Både sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen hade spontant uppstått i de breda folklagren. Den senare utvecklades parallellt med sjukförsäkringen till en allmän försäkring. Men pensionsförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen hade i stället införts på initiativ från staten. Folkrörelserna hade vuxit in i en statsapparat som under samma tid hade demokratiserats. Samordningen av socialförsäkringarna började under 1930-talet då arbetarnas och småfolkets partier fick bilda regering. Samtidigt inträffade en kraftig depression som ändrade den allmänna attityden från att ha varit negativ till statsingripanden till att istället vara positiv till sådan.

1931 kom Lagen om Erkända Sjukkassor som huvudsakligen reglerade den geografiska spridningen av sjukkassorna. Det skulle finnas central- och lokalsjukkassor. Båda skulle ha geografiskt avgränsade verksamhetsområden som anslöt till den kommunala indelningen. Detta nya genomfördes snabbt genom att kassorna anpassade sig till att bidra endast betalades ut till en central- respektive en lokalsjukkasse i varje område.



Sveriges Allmänna Sjukassors första ordinarie kongress 1910 i Göteborg

Strukturen var snart enhetlig över hela landet. Nu var det dags för nästa fas i utvecklingen: en sjukförsäkring för alla medborgare. Lagen om Allmän Sjukförsäkring 1955 innebar att hela befolkningen blev kassamedlemmar.

1962 kom sedan den organisation som skulle gälla i nästan ett halvt århundrade. De allmänna centralsjuk-kassorna blev de Allmänna Försäkringskassorna. Svenska Sjukkassee förbundet bytte namn till Försäkringskassese förbundet. De allmänna sjuk-kassorna påfördes flera nya arbetsuppgifter: den statliga yrkesskadeförsäkringen, folkpensionen och den nya tilläggs-pensionen (ATP) var några, fler skulle komma. Sjukförsäkringen blev en av flera försäkringar i det svenska socialförsäkringssystemet.

100 år i kassornas tjänst

Försäkringskassese förbundet (FKF) var under nästan 100 år försäkringskassornas intresse-, service- och arbetsgivarorganisation. 1931 togs det första steget mot det moderna Försäkringskassese förbundet. Svenska sjukkassee förbundet hade bildats då Rikssjuk-kassornas centralorganisation och Sveriges allmänna sjukkassee förbund slogs samman. Då fanns 28 centralsjuk-kassor i landet med 900 000 medlemmar. Sjukkassee förbundet hade alltsedan det bildades krävt

Den första ordinarie kongressen hölls i Arbetareföreningens hus vid Järntorget i Göteborg.

Programmet på kongressen innehöll bland annat tre föredrag: Betydelsen av tidig läkarhjälp, Den nya sjukkassee lagstiftningen och Moderskapsförsäkring. På kongressen beslutade man att inrätta ett sjukkassee rörelsens arkiv. Man uppmanade anslutna kassor att sända in alla sina tryckta material till arkivet.

Det nordiska samarbetet hade redan kommit igång. Till kongressen hade samtliga nordiska länder bjudits in. Endast danskarna ställde dock upp.

Vid denna tid hade man kommit in i ett skede av konsolidering och utveckling. Den för sjukkassee rörelsen viktiga frågan om lagstiftning om sjuk-kassor hade gått igenom i riksdagen. Samtidigt som lagen tillkom fastställdes kommerskollegium som tillsynsmyndighet. Den ordningen varade endast i två år. Istället övergick funktionen till socialstyrelsen som blev tillsynsmyndighet fram till 1918.

att en obligatorisk sjukförsäkring skulle införas. Kravet drevs allt hårdare under 1940-talet.

FKF arbetade för kassornas räkning bland annat med socialpolitisk bevakning, administrativ utveckling av försäkringskassorna, information om socialförsäkringen samt remiss- och utredningsverksamhet. FKF gav ut tidningen SocialFörsäkring och bedrev en omfattande förlagsverksamhet. Tidningen bevakade vad som hände på lagstiftningsområdet och i administrationen. Tidningen

bidrog också till debatten om socialförsäkringarna och där publicerades också viktiga rättsfall på området. FKF var central arbetsgivarorganisation för försäkringskassorna och arbetade med förhandlingsverksamhet, löne- och personalpolitik, arbetsmiljö och arbetsrätt.

Förbundskongressen utsåg FKFs styrelse. På kongresser och förbunds möten behandlades bland annat budgetfrågor, kassornas avgifter till FKF och många andra frågor av intresse för försäkringskassorna, till exempel aktuella socialpolitiska frågor, arbetsgivarfrågor med mera.

Försökte avskaffa kassorna

1938 tillsattes en socialvårdskommitté och fattigvården reviderades. Samordning eftersträvades mellan socialvårdens olika delar och fördelningen av utgifter mellan stat och kommun omprövades. Socialvårdskommittén hade långtgående tankar på att avskaffa kassorna. De kunde ersättas av en kommunal socialförsäkringsnämnd som skulle sköta arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkringen, folkpensionen och moderskapsersättning. Centralkassorna kunde förstatligas och bli regionala organ till tillsynsmyndigheten, ansåg kommittén. Endast två uppgifter återstod för de lokala organisationerna, nämligen att betala ut understöd och att kontrollera de försäkrade. Styrning och kontroll föreföll nu viktigare än engagemang och tillfredsställelse. Kommunen skulle göra bedömningarna och fatta besluten, försäkringskassorna skulle verkställa och kontrollera.

Men *Socialvårdskommitténs* förslag genomfördes aldrig – bland annat därför att arbetslösheten nu var som bortblåst och ingen såg något behov av en sådan obligatorisk försäkring som kommittén tänkte sig. Sjukasseförbundet ville att även sjuk-, invalid- och yrkesskadeförsäkringarna skulle samordnas. En ny kommitté tillsattes – *Socialförsäkringskommittén*. Denna kommitté föreslog samordning mellan sjukförsäkringen och den statliga yrkesskadeförsäkringen. Förslaget motogs väl och den obligatoriska allmänna sjukförsäkringen kunde införas 1955. Sjukasseförbundet, som bytte namn till Försäkringskassoförbundet 1962, hade också

”instämt på det livligaste” med kommitténs förslag om att kassornas fria ställning och dubbelkassesystemet skulle vara kvar.

När den allmänna sjukförsäkringen infördes blev Försäkringskassoförbundets roll friare vilket bland annat avspeglade sig i remissvaren. Tidningen bytte namn till Tidskrift för allmän försäkring 1962 och från 1971 hette den SocialFörsäkring fram till dess både den och Försäkringskassoförbundet lades ner 2005.

När försäkringskassorna tog över ansvaret för pensionsförsäkringarna 1962 från den statliga myndigheten Pensionsstyrelsen och de cirka 2 500 pensionsnämnderna, bildades också den nya tillsynsmyndigheten Riksförsäkringsverket. Detta gjordes genom en sammanslagning med Riksförsäkringsanstalten som därefter skötte den statliga yrkesskadeförsäkringen.

Skillnaden i synsätt, arbetssätt och ”demokratisk ordning” var att medan sjukkasserörelsen delegerade besluten nerifrån och uppåt, skedde hela beslutordningen i myndigheten uppifrån och ner. Nämndledamöterna i en pensionsnämnd var förtroendevalda men de utsågs inte av medlemmar utan av länsstyrelse och kommun.

När sjukkassorna ombildades till allmänna försäkringskassor 1962 skapades *Pensionsdelegationer* och *Försäkringsnämnder*.

I pensionsdelegationerna skulle två förtroendevalda läkare ingå tillsammans med sex andra förtroendevalda ledamöter. Nämnderna bestod av fem till sju ledamöter. Delegationerna och nämnderna skulle fatta beslut i enskilda försäkringsärenden.

Pensionsdelegationerna beslutade om

- förtidspension
- sjukbidrag
- handikappersättning och vårdbidrag
- livränta och arbetsskadeersättning
- vissa delpensionsärenden

Försäkringsnämnderna beslutade om

- hustrutillägg
 - kommunalt bostadstillägg
 - vissa änkepensioner
- Försäkringsnämnderna skulle också ge kassastyrelse, pensionsdelegation och lokalkontor råd och upplysningar angående lokala angelägenheter.

FKF – en nödvändig nagel i ögat

Försäkringskassornas intresse-, arbetsgivar- och serviceorganisation FKF – Försäkringskassoförbundet – hade under årtionden haft flera viktiga uppgifter. Bland annat var FKF remissinstans i lagstiftningsarbetet på socialförsäkringsområdet. FKF var också under många år en stor beställare av blanketter för försäkringskassornas räkning. En av FKF:s förlagschefer brukade stolt säga: ”Vi hanterar blanketter motsvarande 44 fullastade långtradare varje år”.

FKF var en liten organisation som var nödvändig för kassorna men blev med tiden en nagel i ögat både på Finansdepartementet och på den centrala tillsynsmyndigheten. Organisationen irriterade eftersom den både var kunnig, självständig och i det närmaste ”omöjlig” att styra – inte minst dess tidning ”SocialFörsäkring”.

En av styrkorna var ordförandevärdet – både till FKF och till försäkringskassornas styrelser. Starka och socialt engagerade ordföranden och styrelser både i FKF

och Försäkringskassorna, oavsett partitillhörighet, gjorde regering och riksdag lyhörda. Socialt patos och goda kunskaper som dessutom var historiskt förankrade kunde helt enkelt inte negligeras.

Uppskattad remissinstans

Via FKF fanns både formella och informella kontakter med riksdagens socialförsäkringsutskott. Möten ordnades med kort varsel för att diskutera aktuella frågor. Det gjorde att kontrahenterna förstod varandras åsikter – även när de inte var överens. Samarbetet utvecklade socialförsäkringen. Försäkringskassoförbundets roll som remissinstans uppskattades av försäkringskassorna. Varje kassa fick alltid framföra sina åsikter. Det stimulerade anställda och förtroendevalda i försäkringskassorna och var till gagn för de försäkrade.

Det var en styrka för socialförsäkringen att politikerna i de lokala kassastyrelserna, i FKF och i utskottet var så engagerade.

Många skäl för förtroendevalda

Det har under årtionden funnits flera viktiga anledningar att ha förtroendevalda i försäkringskassorna. De har varit ett viktigt demokratiskt inslag i verksamheten. Försäkringskassorna har kunnat utnyttja de förtroendevaldas praktiska erfarenheter och kunskaper från olika områden. Kunskaper som kompletterat tjänstemännens kunskaper om försäkringens regler mm. De förtroendevaldas kunskaper om specifika lokala eller regionala förhållanden har också varit värdefulla vid bedömningen av enskilda ärenden. Ytterligare ett motiv har varit att de ökat allmänhetens insyn i verksamhet och beslutsprocess.

Genom de förtroendevalda skapades en god förankring i olika medborgargrupper, i föreningsliv och i kommunal förvaltning.

De förtroendevalda är allmänhetens representanter och genom dem stärks kontakterna mellan allmänheten och försäkringen.

De förtroendevalda fångar upp och kanaliserar befogad kritik och framföra synpunkter från allmänheten på försäkringen och kassornas service.

Olika former för att ta tillvara allmänhetens inflytande/medlemsinflytande har diskuterats genom årtiondena.

Det har till exempel gällt att hitta lämpliga vägar för initiativ från kassorna och allmänheten. Då skulle kanske en utbyggd och förstärkt försäkringsnämnd vara den bästa vägen? Nämnderna speglade ju den politiska opinionen i kommunerna. Kanske kunde försäkringsnämnderna bli ett organ dit allmänheten kunde vända sig om de vill ha bättre skyddsverksamhet på sina arbetsplatser, bättre företagshälsovård och annat? Man skulle kunna använda dem som instrument för att ta upp debatter kring reformidéer och ändringsförslag och sedan föra dem vidare via Försäkringskassoförbundet.

Ett annat förslag var att få en kassastyrelse i varje kommun där nämnderna skulle kunna vara ett slags referensgrupp.

Egen förhandlingsdelegation

De erkända sjukkassornas förhandlingsorganisation var arbetsgivarpartens organisation. Den tillkom 1947. Organisationens högsta organ, fullmäktigeförsamlingen, bestod av lekmän som utsåg avtalsnämnden. Förhandlingsorganisationen hade generell fullmakt att sluta avtal på sjukkassornas vägnar.

1962 ändrade organisationen namn till FFO, Försäkringskassornas förhandlingsorganisation, vilken var självständig fram till 1981 då den gick ihop med Försäkringskassaförbundet. Organisationen slöt avtal med de anställdas företrädare Försäkringsanställdas Förbund och SACO.

FFO-styrelsen bestod liksom FKF:s styrelse av politiker med olika partitillhörighet. Trots hårda diskussioner och olika viljor blev det nästan alltid eniga beslut i de båda styrelserna. Men verksamheten på central nivå genomsyrades också av en känsla för koncensus där verksamheten och engagemanget gick före partipolitiken. Ledamöterna slogs för sina synpunkter och uppfattningar men styrelserna kom alltid fram till ett gemensamt beslut.

Kassornas ställning blev unik med det egna FFO. Denna särställning gav bland annat en dämpande effekt på den ständigt närvarande diskussionen om ett förstatligande av försäkringskassorna. FFO samarbetade naturligtvis med Statens arbetsgivarverk, SAV. Kassaområdet fick genom samarbetet samma ramutrymme i löneförhandlingarna som statsförvaltningen hade i genomsnitt.

Under det expansiva skedet hade Försäkringskassaförbundet en viktig roll avseende personalens utbildning. Men det uppskattades inte av Riksförsäkringsverket som ju var tillsynsmyndighet och ville sköta utbildning själv eftersom man där naturligtvis visste bäst.

Plöjt, harvat och sått

FKF hade plöjt marken, harvat och sått den sociala odlingens kunskapsfrö hos de anställda. En enkel men effektiv utbildningsorganisation hade byggts upp både på kassorna och på förbundet. Men RFV tog över utbildningsverksamheten med hänvisning till att fel inte fick smyga sig in i utbildningsmaterialet.

"Jag deltog i alla FKF:s årsmöten och kongresser 1974-1986. De var ett bra forum för att föra både förbundet och socialförsäkringen framåt. Det var ett fantastiskt utbyte av tankar mellan skickliga och kunniga föreläsare samtidigt som det var högt i tak under diskussionerna. Dessutom var socialministrarna alltid med och de deltog aktivt!
Nils Gustavsson, ordförande i Försäkringskassans styrelse i Malmöhus län.
Förste ordföranden i det sammanslagna FKF/FFOs avtalsnämnd.

Centralismen visavi folkrörelseidén

Redan på 1970-talet var uppfattningen spridd att RFV ville att FKF bara skulle vara ett administrationsorgan för verksamheten. RFV skulle ha synpunkterna på försäkringen och komma med idéer till nya reformer. Förbundet skulle verkställa vad RFV beslutade. Det var uppenbart att tillsynsmyndigheten höll på att ta över. Att det blivit så berodde på att det var myndigheten och dess chefer som utredde och kom med förslag om nya reformer. Tillsynsmyndigheten växte kunskapsmässigt, expertmässigt och hade snart övertagit hela initiativet. FKF kom i bakvatten.

"Demokratiproblemet" uppmärksammandes visserligen både av försäkringskassorna och tillsynsmyndigheten. De anställda och de förtroendevalda samlades till informationskonferenser. Men ett reellt forum för kontakten med allmänheten var och förblev borta. Under organisationens sista år fördes en ojämn kamp mot den stora starka tillsynsmyndigheten som resulterade i att FKF till slut uttraderades helt. Centralisterna i tillsynsmyndigheten och i regeringen hade statsmakternas hela öra. Och detta oberoende av majoritetsförhållandena i riksdagen. Folkrörelseidén befann sig nu mitt i korsdraget – och snart skulle den befinna sig mitt i orkanens öga.

De mest expansiva åren inträffade från 1955 då sjukförsäkringen blev allmän och under 1960- och 1970-talen. Det var en tid fylld av optimism och framtidstro. Allt växte så det knakade. Det var på den tiden då Riksförsäkringsverket ansåg att då kassorna byggde nytt skulle de lägga till 25 procent ”överyta” för att ha beredskap för kommande personalökningar! Personal anställdes och utbildades för att möta kommande behov. Kassorna beslutade och finansdepartementet betalade fortfarande snällt. Försäkringskassorna fick de pengar de behövde till sin administration.

- 1948** Barnbidraget
- 1955** Allmän och obligatorisk sjukförsäkringen
- 1960** Allmänna tjänstepensionen (ATP)
- 1974** Tandvårdsförsäkringen
Föräldraförsäkringen
- 1977** Arbetskadeförsäkringen
- 1982** Kontantutbetalningen bort
Karensdagar införs
Basbeloppet beräknas endast en gång per år
Staten tar 1 300 miljoner kronor
från försäkringskassornas egna fonder
- 1993** Assistansersättningen
- 1994** Nya pensionssystemet

Varje försäkringskassa var en självständig offentligrättslig juridisk person som formellt löd under riksdagen. Lagen om allmän försäkring reglerade försäkringskassornas verksamhet. Riksförsäkringsverket – kassornas tillsynsmyndighet - styrdes däremot av regeringen. Det innebar att riksdagen inte till fullo kunde ställa regeringen till svars för kassornas resultat.

”RFV har inte det intresse och den tyngd som behövs, RFV gör vad det ska och är inte så intresserat av socialförsäkringsfrågorna.”
Doris Håvik (s), ordförande i Socialförsäkringsutskottet 1985-1991

Men snart skulle allt förändras. Efter en lång och expansiv period med reformer kom den nya tiden. På sent 1980-tal inleddes den långvariga bantning av både socialförsäkringarna och den personal som hade att hantera den. Det ställde helt nya krav på de förtroendevalda. Det var också under detta årtionde kassorna för första gången skulle göra en budget och precisera kommande års utgifter. Budgetering hade hittills varit ett tämligen okänt fenomen eftersom kassornas utgifter gått på så kallad ”löpande räkning”.

Inte som alla andra

Försäkringskassorna och FKF betraktades som främmande fåglar i svensk offentlig förvaltning. De var ju varken kommunala eller statliga organ. De var inte som alla andra myndigheter. Det ogillades av vän av ordning. Finansdepartementet såg med oblida ögon på det ”svarta fåret” i familjen.

Första tecknen på att nya villkor skulle gälla för socialförsäkringen och de som hade att förvalta den hade kommit med 1970-talets energikris och lågkonjunktur. Budgetunderskottet var nära 80 miljarder då Karin Söder (c) tillträdde som socialminister 1979 och hennes blickar föll på de fria försäkringskassorna som kunde expandera utan att ansvariga politiker kunde påverka det. Regering och riksdag hade ju ansvaret för socialförsäkringen och därför var det rimligt att de också skulle ha ansvaret för dem som hade att utföra arbetet med försäkringssystemet. Men försäkringskassornas verksamhet reglerades i Lagen om Allmän Försäkring och inte som för en normal statlig myndighet genom strama budgetramar.

En förändring var nödvändig. Så gick resonemanget. Regering och riksdag skulle nu börja slå till bromsarna.

”Industrialiseringen” inledd

ADB hade kommit redan 1967. 1972 infördes ett centralt datasystem. Rikslinjerna hade dragits upp av RFV. Kassorna var skeptiska och önskade ett med decentraliserat system. Men deras åsikter beaktades inte.

De tekniska förändringarna medgav färre anställda och ökade krav på kvarvarande personal, ledning och förtroendevalda. Teknikutvecklingen skulle ge ärendehanteringssystem som skulle hjälpa personalen i handläggningssystemet. Letandet efter handlingar och mängder av registreringsarbete skulle ersättas av tekniska lösningar och automatiseringar. De fanns de som hoppades att detta skulle ge personalen mer tid för personliga kontakter med försäkrade och för att ta hand om det som inte tekniken klarar.

Omdaningen var i det närmaste total. Motsvarigheten till den industrialisering som drabbade bondesamhället Sverige i slutet av 1800-talet hade nu med kraft nått den gemensamma tjänstesektorn!

1985 föreslog en utredning (SOU 1985:21 ”Ökat förtroendemannainflytande i försäkringskassorna”) bland annat att pensionsdelegationerna och försäkringsnämnderna skulle ersättas med ett enda förtroendemannaorgan – socialförsäkringsnämnd. Nämnden skulle fatta första beslutet där en skälighetsbedömning ingick och där beslutet skulle ha stor betydelse för den försäkrades trygghet och försörjning. Nämnden skulle också alltid

kunna ändra ett uppenbart felaktigt beslut. Utredningen ville också att förtroendevalda skulle ompröva alla typer av beslut som tjänstemän fattat när en försäkrad begärde omprövning samt att nämnden skulle föra en övergripande diskussion om rehabiliteringsverksamheten inom sitt område.

Starkare förtroendevalda

Förtroendemannainflytandet skulle stärkas och göras tydligare. De förtroendevaldas praktiska erfarenheter och kunskaper skulle komplettera tjänstemännens kunskaper om försäkringsregler mm. De förtroendevaldas kännedom om specifika lokala och regionala förhållanden skulle tas tillvara vid bedömning i enskilda ärenden. Och allmänhetens insyn i försäkringskassans verksamhet och beslutsprocesser skulle öka.

1987 avskaffades Pensionsdelegationerna och Försäkringsnämnderna och ersattes av Socialförsäkringsnämnderna. Läkarna togs bort. Varje försäkringskassa skulle ha så många nämnder som var lämpligt med hänsyn till sin storlek och antal ärenden. Varje nämnd ansvarade för ett visst geografiskt område.

Snabba ryck för en lojal organisation

Under slutet av 1980-talet och hela 1990-talet avlöste budgetar och rambudgetar varandra och följdes av neddragningar och beslut om regelförändringar i socialförsäkringarna som satte kassornas styrelser och anställda på hårda prov. Besparingspiskan ven över administrationen och de försäkrade efter de olika kriserna. Många gånger tog riksdagen beslut i december före sin julleddighet och första januari skulle de nya reglerna börja gälla. De snabba regelförändringarna innebar bland annat att kassornas serviceorganisation Försäkringskassaförbundet vässades och blev proffs på att göra blanketter, broschyrer och läromedel och att producera dem på rätt ställe. Förlaget på FKF var den viktigaste länken. Utan förlaget hade genomförandet av alla reformer inte gått. Det vittnar många om. Förlaget tryckte

inte bara blanketterna utan stod även för utformningen av dem utifrån de krav verksamheten ställde.

Begrepp som utbrändhet på grund av hög arbetsbelastning eller en outhärdlig arbetssituation existerade ännu inte, trots mängder med nyheter och förändringar i socialförsäkringarna som skulle genomföras med kort eller nästan ingen varsel alls. Kassorna levde ännu kvar i det tidigare positiva klimatet, i expansionskedet, då förändringarna hela tiden gått till det bättre. Förtroendevalda och anställda gjorde gemensamma ansträngningar. Av tradition lojala – men nu allt oftare under protest! Kassorna var fortfarande fria och kunde arbeta efter egna förutsättningar, d v s helt annorlunda än ett statligt verk. Man prioriterade exempelvis utbetalningar för att folk skulle ha något att leva på och resurserna räckte inte till för de viktiga rehabiliteringsinsatserna.

På 1990-talet jagades minuterna och förändringar i regelsystemen duggade tätt för att höja effektiviteten och kvaliteten. Under tio år på 80- och 90-talen gjordes över 500 ändringar i socialförsäkringarna samtidigt som de anställda i försäkringskassorna minskade med 30 procent! Alla sprang allt fortare. Målet var ökad kontroll och lägre kostnader. Till varje pris. Folkhälsovetenskapens intentioner sedan århundraden tillbaka hade börjat få ett löjligt skimmer över sig.

Följsamma under osthyveln

Försäkringskassorna visade under tiden av nedskärningar med osthyvelsprincipen att de var följsamma. Man var tvungna att minska antalet anställda samtidigt som alla arbetsuppgifter fanns kvar. Stegvis anpassade de sig till riksdagens krav och tack vare satsningen på ny teknik kunde kraven tillfredsställas.

Och det var naturligtvis den omfattande socialförsäkringsbudgeten på socialdepartementet som de andra departementen sneglade avundsjukt mot när det skulle sparas!

De förtroendevalda allt viktigare

Men människorna – de försäkrade - behövde fler ombud som kunde hjälpa dem allteftersom lagstiftningen blev ”snävare” och krångligare både för handläggare och försäkrade. De förtroendevalda i kassornas styrelser och socialförsäkringsnämnder blev därmed allt viktigare. De mötte människornas problem på nära håll och kunde slå larm om ofullkomligheter i försäkringen och konsekvenser av de snabba förändringarna till både riksdagen och sitt eget förbund FKF.

Försäkringskassorna hade t ex under årtal vinnlagt sig om hög service till allmänheten. I Västernorrland inrättade man under de goda åren en särskild expedition på Sundsvalls sjukhus för att betala ut ersättning för läkarvård och sjukresor!

En översyn av socialförsäkringens administration tillsattes 1995. Utredningen skulle analysera den dåvarande ”organisationens möjligheter och begränsningar”. Organisationen bestod av Riksförsäkringsverket och de 25 formellt fristående försäkringskassorna. Utgifterna för socialförsäkringarna uppgick till 17 procent av BNP eller ca 25 procent av den totala privata konsumtionen i landet. Därför var det enligt regeringens direktiv till utredningen nödvändigt att administrationen av den ”fungerade väl”.

Utredningen (SOU 1996:64 ”Försäkringskassan Sverige”) kom fram till att en av de mer framträdande styrkorna i den dåvarande organisationen var dess starka lokala förankring. De förtroendevaldas medverkan och engagemang tillsammans med kassornas decentraliserade arbetsformer betonades av utredaren. Organisationens begränsningar och problem berodde, å andra sidan, på att en tydlig ansvarsfördelning saknades mellan RFV och de fristående försäkringskassorna. Läget hade dessutom förvärrats under de senaste åren och givit märkbara effekter på organisationens förmåga att fatta strategiska ledningsbeslut.

”Försäkringskassan Sverige”

Utredningen drog slutsatsen att försäkringskassorna skulle bli egna statliga länsmyndigheter med egna regionala styrelser. Utredaren ville t o m ta tillvara och förstärka de förtroendevaldas inflytande genom att utvidga kassornas befogenheter. Dessutom skulle kassorna få arbetsgi- var- och personalansvar och få ett uttalat ansvar för sin ekonomiska redovisning. RFV skulle byta namn till SFV, Socialförsäkringsverket, för att bli en ny myndighet som skulle arbeta i nya former och med delvis nytt ansvar.

Syftet med idén om ”Försäkringskassan Sverige” var helt enkelt att skapa förutsättningar för en väl fungerande dialog, att återupprätta vi-andan och ett tydligt ledningsansvar.

Det skulle dröja 10 år innan idén förverkligades. Men under den tiden blev idén också förvandlad och förvanskad. Försäkringskassan Sverige skulle bli något helt annat!

1997 tillsattes en ny utredning (SOU 1997:134

”Utredningen om socialförsäkringsnämndernas framtida roll”) som bland annat skulle bestämma antalet nämnder, hur ledamöterna nominerades, se över deras roll och beslutsbefogenheter och vilka ärenden de skulle besluta om och föreslå former för föredragandet av ärenden i nämnd.

Det vill säga återigen en totalöversyn av de förtroendevaldas existensberättigande.

Den här utredningen ville ha en allsidig sammansättning avseende ålder, kön och yrke i varje nämnd. Nämnderna skulle fatta beslut i ärenden som har mycket stor betydelse för den enskilde och som innebär ett stort ekonomiskt åtagande för samhället. Ledamöterna ska inte representera dem som valt dem utan enbart sig själva och

vara allmänhetens företrädare. Och uppdraget ansågs så viktigt av utredaren att nämndens ordförande skulle utses av regeringen efter förslag av politiskt parti. Men i direktiven till utredningen hade regeringen förutsatt att försäkringskassans styrelse både skulle besluta om att inrätta nämnderna och utse ledamöterna i dem. Utredaren tog sig också för att göra en ny definition på nämndeärendena: att så fort det handlade om bedömningar så skulle nämnderna fatta beslut, annars tjänstemän.

I gengäld föreslog utredningen att kassans styrelse skulle fatta beslut om kompetenskrav på föredragande och vilka tjänstemän som skulle utses till föredragande.

Utredningen ville också ha öronmärkta pengar för utbildning av nämndledamöterna.

Två olika sätt att se på saken

Förvandlingen av Försäkringskassorna från folkstyre till statlig myndighet handlar inte enbart om makt eller inte makt. Det handlar om två olika synsätt. Försäkringskassorna och deras intresseorganisation FKF företrädde en folk rörelsetradition. De stod närmare de försäkrade än RFV. Då måste man ta hänsyn till lokala variationer. RFV representerade myndighetstraditionen där likformighet i beslutsfattande och förvaltning är det viktigaste.

Forskaren Tomas Fürth beskrev för över 25 år sedan i en studie som föregick ALLFA –utredningen (den allra första utredningen om datoriseringen av kassorna) skillnaden i synsätt på försäkringskassorna som ett val mellan tillförlitlighet och motivation:

Tillförlitligheten är central för den statliga myndigheten. Central styrning och kontroll är nyckelbegrepp för den statliga myndighetens syn på effektivitet.

Men för folk rörelsen är motivationen viktigast. För folk rörelsen är tillfredsställelse och engagemang nyckelbegrepp för synen på effektivitet.

Prioriteras de försäkrades och de anställdas tillfredsställelse och engagemang blir det naturligare att behålla sjukförsäkringens självständiga ställning.

Men framhålls tillförlitligheten kan kassorna med fördel bli lokala statliga myndigheter. Inte heller behövs två kassor – central- och lokalkassor. Möjligheterna till styrning och kontroll från ledningen ökar med ett enkassesystem, medan tillfredsställelse och engagemang hos personal och allmänhet bör gynnas om dubbelkassesystemet bibehålls.

Det senare gäller också om kassorna får behålla sina egna valkorporationer – ombudsmötena. Betonas däremot tillförlitligheten framstår ombudsmötena som överflödiga.

Förmodligen kan valet mellan tillförlitlighet och motivation ha legat bakom de ständigt återkommande diskussioner, gräl och politiska debatter – och för den del även de utredningar – som genom decenniernas lopp ”böljat” fram och tillbaka till förmån för än det ena och än det andra synsättet. Nu, när vi skriver 2007 har ”tillförlitligheten” segrat.

År 2003 kom två betänkanden från den så kallade ANSA-utredningen. Slutbetänkandet SOU 2003:106, Försäkringskassan - Den nya myndigheten, innehöll bland annat ett förslag om förstatligande av försäkringskassorna.

ANSA-utredningen föreslog att landets 21 självständiga försäkringskassor tillsammans med tillsynsmyndigheten Riksförsäkringsverket skulle bilda en ny sammanhållen myndighet. Förstatligandet innebar att de förtroendevalda styrelserna för de 21 fria försäkringskassorna ersattes av försäkringsdelegationer utan möjlighet att fatta beslut.

Utredningens förslag är nu snart genomförda. Försäkringskassorna är förstatligade sedan 1 januari 2005 och har samordnats med sin tillsynsmyndighet Riksförsäkringsverket – men behållit namnet Försäkringskassan.

Styrelserna i Försäkringskassorna ersattes av Försäkringsdelegationer vid årsskiftet 2004/2005. Delegationerna togs bort av alliansregeringen från 1 januari 2007.

Regeringen föreslog nyligen i en departementspromemoria – den 14 februari 2007 – att de förtroendevalda i socialförsäkringsnämnderna också ska tas bort från årsskiftet 2007/2008. Även lekmännen i socialförsäkringsmål i Kammarrätterna föreslås försvinna. Alla socialförsäkringsbeslut ska därefter fattas av tjänstemän.

Försäkringskassaförbundet, eller Försäkringskassornas Förbund, som blev det nya namnet från augusti 2003 är nedlagt liksom dess tidning SocialFörsäkring. Av utredningens tankar om hur viktigt det är med medborgarinsyn

och kontroll av socialförsäkringsadministrationen återstår snart ingenting.

Lokalt och regionalt blir centralt

ANSA-utredningen ville också att de lokalt förankrade försäkringskassorna liksom handläggningen av ärenden koncentreras till sju regioner i landet. När utredningens förslag är genomförda har en central organisation ersatt lokalt och regionalt förankrade organisationer. Inflytandet från förtroendevalda på och medborgarinsynen i socialförsäkringssystemet och dess administration är begränsat.

Huruvida tolkningen av regler av tjänstemännen i försäkringskassan runt om i landet blir enhetlig – och vad det innebär för de försäkrade – om ledningsansvaret blir

tydligare och om oklarheterna i ansvarsfördelningen mellan regering, riksdag och den nya Försäkringskassan elimineras, vilket är statsmakternas önskan, får framtiden utvisa!

Socialdemokraterna har under sitt långa regeringsinnehav gjort en verklig insats för folket som social reformator. Men samtidigt tillätit att centralismen utvecklats. Det har nu

fått oåterkalleliga konsekvenser för demokratin. Den borgerliga regering som tillträdde 2006 grep tillfället ”i flykten”. Nu ska allt medborgarinflytande bort från Försäkringskassorna. 1 350 valda ombud för medborgarna försvinner i ett penndrag! Trots att riksdagen, då den förstatligade försäkringskassorna för bara två år sedan framhöll vikten av fortsatt förtroendemännainflytande.

”Det är viktigt för socialförsäkringen att ha folkrörelseinslaget kvar. Det är en garanti för en effektiv försäkring.”

*Gustav Möller,
socialminister
1924-1926, 1932-1936,
1936-1938, 1939-1951*

Försäkringsdelegationerna bevakar att Försäkringskassans verksamhet i länet bedrivs effektivt, att länets invånare och arbetsgivare får ett bra bemötande och att kontakterna underlättas genom god service och information.

Försäkringsdelegationerna är

- viktiga för att trygga medborgarnas insyn och inflytande i välfärdssystemet

- ett viktigt komplement till tjänstemännens kompetens och kunskap. Försäkringsdelegationerna skulle varje år rapportera sina iakttagelser direkt till regeringen senast den 31 mars. Våren 2006 fick regeringen 21 rapporter om var och hur Försäkringskassan behöver utvecklas. Rapporterna resulterade i 52 åtaganden om bemötande,

tillgänglighet, handläggningstider och ohälsöarbete. 2006 årsuppdrag från regeringen till de 21 delegationerna var att särskilt bevaka bemötandet vid prövning av handikappersättning och vårdbidrag. Uppdraget genomfördes men regeringen var inte intresserad av att få några rapporter.

Sammanfattning

- De första lagarna för sjukförsäkringarna kom 1891 och 1910. De gav viss stadga åt de ännu vildvuxna, frivilliga och fria kassorna. I början av 1920-talet fanns det cirka 5 000 sjukförsäkringar i landet. Antalet medlemmar motsvarade ungefär 10 procent av befolkningen. Medlemsmöten bestämde avgiftens storlek och valde styrelse för kassan.
- I början av 1920-talet fick även kvinnor bli medlemmar i samma sjukförsäkringar som männen.
- 1931 kom en ny lagstiftning och erkända centralsjukförsäkringar. Medlemsanslutningen ökade. Organisationen blev mer rationell och förmånerna bättre. Medlemsantalet ökade till ungefär halva befolkningen. Från 1930-talet fram till då försäkringarna blev obligatoriska 1955 var sjukförsäkringarnas styrelser välutvecklade.
- Den svenska socialförsäkringarna bildades av sjukförsäkringarna, pensionsförsäkringarna, yrkesskadeförsäkringarna. Arbetslöshetsförsäkringarna utvecklades parallellt som en egen försäkring. Sjukförsäkringarna är äldst med anor från medeltiden.
- Den Allmänna Sjukförsäkringen kom 1955 med Lagen om Allmän Sjukförsäkring. När demokrati och medlemsmöten upphörde och ersattes successivt av valda ombud i form av nämnd- och styrelseledamöter. Vid sjukdom utformades ersättningarna från försäkringarna enligt inkomstbortfallsprincipen.
- 1962 blev försäkringskassorna Allmänna och myndigheter. Men inte statliga eller kommunala myndigheter utan självständiga offentligrättsliga myndigheter – så kallade anstalter. Kassornas självständighet hade minskat i samma mån som det centrala verkets hade ökat. De förtroendevalda utsågs av regeringen (ordförande) medan ledamöterna valdes av landsting och kommuner.
- Socialförsäkringarna fick egna Försäkringsdomstolar och en Försäkringsöverdomstol. Den ordningen gällde i stort sett ända fram till 1995 då Försäkringsdomstolarna redan hade upphört 1991 och FÖD lades ner. Länsrätter och kammarrätter hade övertagit socialförsäkringsmålen.
- 2004 bildades IFFK – Ideella Föreningen Försäkringskassans Förtroendevalda.
- Försäkringskassorna förstatligades 2005. Då upphörde Försäkringskassornas förbund (FKF) och Riksförsäkringsverket. Den nya statliga myndigheten Försäkringskassan Sverige blev en realitet.
En ny förtroendemannaorganisation – Försäkringsdelegationerna – infördes på länsnivå.
- Från 2007 utvecklades Försäkringsdelegationerna.
- Regeringen har föreslagit att alla förtroendevalda i Socialförsäkringsnämnderna och nämndemännen i Kammarrätterna tas bort vid ingången av 2008.

Görel Bohlin (m)

Stockholm

Vice ordförande i Stockholmskassans styrelse i 17 år.

Riksdagsledamot för moderaterna i 12 år.

Fullmäktigeordförande och ledamot i kommunstyrelsen.

Landshövding i Västerbottens län.

Ledamot i FKFs styrelse.

Hobby: Målar och skulpterar.



- Jag är faktiskt riktigt förbannad!

Görel Bohlin är utomordentligt förvånad över förstatligandet av socialförsäkringen. Hon är lika förvånad över avvecklingen av de förtroendevalda och beslagtagandet av försäkringskassornas egendom. Hon är faktiskt riktigt upprörd!

- Jag är förvånad över att socialdemokraterna lägger ned försäkringskassorna som man i folkrörelserna i så hög grad medverkat till att bygga upp genom åren. Och jag är förvånad över mitt eget parti, som borde ha bejakat det individuella ansvarstagandet som socialförsäkringssystemet bygger på. Hade mitt eget parti och de andra i regeringsalliansen lagt partiideologiska synpunkter på systemet borde det snarare lett till en privatisering!

Obegriplig utveckling

Görel Bohlin blickar tillbaka på utvecklingen av försäkringen och försäkringskassorna för att betona hur värdefulla de varit och hur obegriplig utvecklingen är.

- Socialförsäkringens historia börjar med yrkesgrupper som slöt sig samman för att trygga sina liv. Sammanslutningarna blev så småningom sjukkassor av skilda slag, begravningskassor och därefter erkända sjukkassor. Människorna gick varje månad till någon betrodd på trakten och betalade in en medlemsavgift för att tryg-

ga sin tillvaro. Slutligen fick vi försäkringskassorna och socialförsäkringssystemet.

- När kassorna blev allt större blev de också mer anonyma för medlemmarna. Då var de förtroendevalda ombuden en länk mellan de försäkrade och kassan och de gav legitimitet åt verksamheten.

Görel kan inte se något annat skäl till förstatligandet än att statsmakterna vill ha en enhetlig organisation och komma åt fusket. Och okunskap.

Forskning efterlyses

När hon satte sig in i socialförsäkringssystemet en gång i tiden så insåg hon att det är idealiteten som hela tiden legat till grund för det.

- Man har hela tiden värnat om medlemmarna och deras pengar. När kassor slogs ihop fördes kapital över från den ena kassan till den andra mot att den nya kassan tog hand om medlemmarna. Detta reglerades noga i avtal, minns Görel.

Görel tillhör dem som förgäves efterlyst en bredare forskning om socialförsäkringssystemet och dess effekter.

- Visserligen ”forskade” Riksförsäkringsverket en del, men det kallar jag inte forskning, säger hon med eftertryck.

- Hela detta gigantiska område hade bara en halv professur, säger hon.

Görel kan inte heller se att man förstatligat försäkringskassorna för att de varit för dyra. Av hela försäkringens ”omsättning” på 400 miljarder kr årligen var bara 38 miljoner administrationskostnader!

Görel Bohlin anser, och hon är inte ensam om den åsikten, att det är av ren okunskap man tar bort de förtroendevalda i försäkringskassorna.

Görel Bohlin har skött medborgarnas insyn och intressen i försäkringen och försäkringskassorna via sina egna kanaler i riksdagen. Hennes motioner på området har kommit tätt. Och hon har aldrig försuttit ett tillfälle att informera om hur socialförsäkringen och kassorna fungerat.

Utjämnande utbildning

Försäkringskassaförbundets noga redovisade sammanställningar av alla försäkringskassors synpunkter på än det ena och än det andra i organisation och försäkring påverkade garanterat utvecklingen. Det är Görel övertygad om. Det spelar ingen roll om det handlade om handläggning av ärenden eller själva försäkringens tillämpning.

- Under alla mina 17 år som vice ordförande i Stockholmkassans styrelse tittade vi alltid på hur ett förslag skulle påverka våra egna möjligheter att klara av att genomföra det.

Försäkringskassaförbundets utbildningsinsatser har varit viktiga.

- De har ”jämnat ut” kunskaperna hos försäkringskas-

sorna som har haft olika utgångspunkter. Vi har kunnat diskutera olika lösningar. Men den gemensamma uppfattningen har alltid varit att försäkringen är till för de enskilda människorna.

- Det är därför jag är så upprörd över den här utvecklingen, säger Görel. Om man har perspektivet den enskildes trygghet, är det enda rätta att man har tillsynen *utanför* försäkringskassan inte inne i dem som nu! Det borde finnas en avskild tillsynsmyndighet som kan ”titta in” i Försäkringskassan utifrån.

Misstron växer

Medborgarnas i huvudsak positiva syn på försäkringarna och Försäkringskassan kommer gradvis att förändras. Det håller Görel för troligt när de förtroendevalda nu avskaffas. För de försäkrade har de förtroendevaldas medverkan bland annat inneburit att betydelsefulla fall blivit prejudicerande. Det har de kunnat bli om nämnden och föredragande tjänsteman haft olika uppfattning och den föredragande anmäler avvikande mening mot beslutet. Då har ärendet automatiskt gått vidare till domstol.

Nu blir det den försäkrade som ensam och i ”underläge” får argumentera för sin sak mot de enskilda tjänstemännen på försäkringskassan.

Medierna kommer att få kanalisera missnöjet och ta hand om ”ömmande fall”, tror Görel. Misstron mot försäkringen och Försäkringskassan kommer att öka. Tjänstemännen kommer att bli ”uthängda” som bovar.

- Och de kan inte försvara sig på grund av sekretessen i ärendena. Det är att jämföra med socialvårdens och invandrarmyndighetens situation, menar Görel.

- Man bryter historiebänden. Det är egentligen ett systemskifte. Jag är faktiskt riktigt förbannad över det här, säger hon och undrar om det är meningen att alla politiker ska bort på sikt?



Sven-Erik Mohlin (s)

Malmö

Styrelseordförande och tidvis viceordförande i Malmö och Malmöhuskassan och sedermera Skånekassans styrelse nästan 30 år. Ledamot av Pensionsdelegation. Mångårig ledamot i FKF-styrelsen. Ordförande i en SFN. Handelsombudsman. Hobbies: Litteratur och är med i föreningen Veteranvetarna – en landsomfattande frågetävling där han är Skånes egen frågekonstruktör. Odlar kryddväxter.



- Det var sällsynt med dåliga beslutsunderlag

Efter 27 år i kassans tjänst ägnar Sven-Erik Mohlin nu sin tid åt kryddväxter och värdefullt vetande. Men det hindrar inte att han har åsikter om den pågående avvecklingen av de förtroendevalda.

-Vi skötte medborgarinsynen i försäkringen och i försäkringskassorna genom att vi var kontaktnätet mot de försäkrade och olika organisationer i samhället, förklarar Sven-Erik. Vi var en påläst grupp som verkligen kunde vår sak.

Sven-Erik minns att de ofta var på Tranås sjukhus och fick utbildning i olika ämnen.

- Bland annat i hur vi skulle bemöta de försäkrade och ta hand om dem.

- Som ordförande i Socialförsäkringsnämnd fick jag ofta ange tonen och ibland ”lösa upp knutar”. De försäkrade skulle verkligen känna att de kunde tala om sina problem med oss.

I de lägena hjälpte inga juridiska spetsförfärdigheter från någon tjänsteman. Då var det livserfarenhet som gav resultat. Och den hade de förtroendevalda.

- Det var vi som visste hur det gick till i butiker, varuhus och lager där de försäkrade hade sina arbetsplatser, säger Sven-Erik. Men lagen gällde naturligtvis alltid, poängterar han.

Vi nyanserade och kritiserades

De förtroendevaldas möjligheter att diskutera tillämpningen av försäkringen innebar, enligt Sven-Erik, att de också kunde påverka den. Det skedde främst vid utbildningstillfällena i Försäkringskassaförbundets regi. Då hade vi ibland en annorlunda syn än lagstiftaren. Men det skedde också genom våra beslut i ärendena.

- Vi stod för nyanserna i lagstiftningen men det har vi också fått kritik för, säger han.

- Men ta till exempel skattelagstiftningen eller brottmålen. Hur enhetliga är bedömningarna där sett över hela landet? Varför ska lagstiftningen om socialförsäkringarna skilja sig från andra rättstillämpningar?

Sven-Erik tycker att de som jobbat med socialförsäkringarna genom åren oförskyllt har anklagats för att tillämpa lagstiftningen på ett felaktigt sätt. Men han tror egentligen inte att försäkringskassorna har varit sämre eller annorlunda än någon annan myndighet som ska fatta beslut.

- Eftersom vi hade att bedöma den försäkrades arbetsför- måga och varaktigheten kunde den åsatta diagnosen inte alltid vara allennarådande då alla arbetsplatser inte såg likadana ut.

- Även om läkarna som i början ingick i pensions- delegationerna var kunniga, kunde deras ergonomiska kunskaper ibland ifrågasättas.

- Vi hade också diskussioner om detta med riksdagens Socialförsäkringsutskott och med enskilda riksdagsleda- möter och jag tycker att förståelsen ökade hos dem.

Tungt FKF

FKF var, utan att Sven-Erik nämner något konkret exempel, en av de tyngsta remissinstanserna på social- försäkringsområdet.

- Vår påverkan på lagstiftningen var stor genom vårt arbete i nämnderna, menar han också.

Och de förtroendevalda i kassastyrelserna hade stor betydelse för till exempel tillgängligheten till försäk- ringskassan. Styrelserna hade ju ansvaret för var kassans kontor placerades. Kontorsnätet var ofta föremål för dis- kussion i kassastyrelserna då samhället förändrades och byggdes ut och vi måste också tillse de anställdas arbets- miljö.

Sven-Erik minns särskilt när man lade ner kontoret i Limhamn.

- Det var inte populärt, säger han kort.

En av hans viktigaste funktioner var när försäkrade kom till honom med sina bekymmer.

- De visste att jag satt i olika beslutsorgan – alltså även i A-kassan. Men för de försäkrade var det försäkring som försäkring. Vi fick reda ut och förklara. Jag var ju redo- görare och sedan kassaföreståndare i Handels erkända arbetslöshetskassa och tillhörde i ett antal år styrelsen för Arbetslöshetskassornas Samorganisation (SO).

Nämndarbetet viktigast

Sven-Erik tycker att arbetet i socialförsäkringsnämnden var det viktigaste uppdraget.

- Det var ju där vi sysslade med försäkringen. Vi fick ofta hjälpa de försäkrade att förstå, helt enkelt. Tjänstemännen använde sitt speciella språk. Men vi kunde förklara varför lagstiftningen såg ut som den gjorde. Sven minns särskilt:

- Två killar kom till ett av våra nämndsammanträden. Den ene som skulle prata om sitt ärende hade en jättestor väska med sig. Den andre var med som stöd. Vi undrade naturligtvis vad som fanns i väskan.

- Han hade en hel porslinservis med sig som han dukade upp i sammanträdesrummet! Han jobbade på färjelinjen Limhamn- Dragö. Han ville verkligen visa hur han fick röra sig på båten som servitör. Han dukade upp, visade och förklarade. Det var en jättebra demon- stration för oss även om han inte kunde få sammanträ- desrummet att kränga som hans arbetsplats brukade göra. Förevisningen gjorde intryck och jag tror han fick ett mycket rättvist beslut av nämnden.

Kassan blir anonym

Hur ser Sven-Erik på de förtroendevaldas roll för med- borgarnas förtroende och tillit vid tillämpningen av för- säkringarna?

- Det var ett samspel mellan de förtroendevalda och föredragande tjänsteman. Och det hände att vi ändrade föredragandes förslag till beslut. Men det var sällsynt med dåliga beslutsunderlag.

Sven-Erik tror att avvecklingen av de förtroendevalda kommer att göra försäkringskassan anonym. Beslutet att avveckla de förtroendevalda är dåligt för det inne- bär att de försäkrade inte vet vem de ska vända sig till. Tjänstemännen har sitt språk. Men det var de förtroen-

devalda som kunde nyansera och förklara varför försäkringen ser ut som den gör. Vi kunde exemplifiera och till och med ibland konstatera att det var fel på lagstiftningen.

- Jag är rädd för att Försäkringskasskontoren kommer att minska i antal. Det innebär att de som behöver träffa en människa av kött och blod inte kommer att kunna göra det. De orkar inte ta tag i sin sak och ger helt enkelt upp.

Utvecklingen måste självfallet gå vidare, enligt Sven-Erik, och Försäkringskassan måste följa med i dataåldern. Men man måste gå varsamt fram då datorer, Internet och hemsidor långt ifrån är var mans egendom.

Dra nytta i stället

- Det leder till en negativ bild av Försäkringskassan och kanske till ett ifrågasättande av nyttan med försäkringen. Ett misstroende uppstår. För bra relationer mellan Försäkringskassan och de försäkrade i framtiden måste

det finnas någon instans som kan ta emot människornas synpunkter. Vi måste nog rusta upp våra organisationer, helt enkelt, för att möta de här behoven, tror han och funderar vidare.

- Inom sjukvården finns idag Patientnämnder som kan ta hand om felaktigheter och felbehandlingar. De fackliga organisationerna har försäkringsrådgivare som utbildas och hjälper sina medlemmar med försäkringsfrågor.

Kan man tänka sig en "utbyggnad" av dem till allmänna försäkringsombud? Nej, det tror inte Sven-Erik är någon bra idé. Han anser att de förtroendevalda ska vara kvar och ha möjlighet att arbeta för de försäkrade.

Fick Sven-Erik Mohlin säga vad han ville till dem som beslutat om avvecklingen av de förtroendevalda i försäkringskassorna skulle han säga så här:

- De har missuppfattat de förtroendevaldas roll och uppgifter. Det vore bättre att försöka dra nytta av de förtroendevalda i stället för att kasta ut dem!





Inga Olsson (c)

Tjörn

SFN-ordförande.

Ledamot i Bohuslänskassan och styrelseledamot i Västra Götalandskassan.

Under en period ledamot i FKFs styrelse, samhällsbyggnadsnämnd, Kommunfullmäktige.

Hobby: Trädgård, vävning.

- Inga hållbara motiv för att avskaffa socialförsäkringsnämnderna

- De har börjat i fel ände, säger Inga Olsson om statsmakterna som håller på att ta bort alla förtroendevalda i Försäkringskassan. Jag skulle ha velat att vi förtroendevalda och regeringen åtminstone hade gjort detta gemensamt!
- Nu verkar det bara handla om att "ge järnet", säger hon om den nya regeringen – där hennes eget parti ingår – och som hon tycker verkar tämligen ointresserad av socialförsäkringarna.
- De vill ändra på så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt.
- Det är mycket ledsamt och har skett på ett synnerligen odemokratiskt sätt.

Men nu är vi där vi är, konstaterar Inga Olsson.

- Jag läste i senaste numret av D.S (Dagens Socialförsäkring), personaltidningen som ges ut av Försäkringskassan om likställigheten som ska bli i hela Sverige. De försäkrade ska alltså få samma svar överallt i landet! Men vi har väl alltid strävat åt att de försäkrade ska behandlas likvärdigt?

- Varför tar de bort oss förtroendevalda, undrar hon?

- Är de rädda för medborgarna som vi företräder? Jag är så frustrerad över det här. Vi förtroendevalda har alltid skött vårt uppdrag. Och vi har skött det självständigt och förtroendefullt. Det är en orättfärdig behandling som vi utsätts för. Därför känns det så orättvist.

Inga anser att de förtroendevalda alltid företrätt försäkringskassan i samhället – både "medvetet" och "omedvetet". Vi har varit en länk mellan försäkringen och allmänheten.

- Vi har skaffat oss kunskaper och vi har spritt information. Dessutom har vi många gånger försvarat vårt socialförsäkringssystem. Vi har påverkat försäkringarna via FKFs remissvar och genom våra kontaktnät över hela landet.

Inga Olsson satt tidigare i en Pensionsdelegation.

- Där var läkare med och de ansågs "ta för stor plats". Så dem tog man bort. Men jag håller inte med om det. Vi hade en bra dialog i min delegation med läkarna och de stod för en utmärkt kompetens.

Flera ögon nyttigt

Inga tycker också att ordningen med föredragande och förtroendevalda har varit bra. Nyttigt att ”flera ögon” läser de föredragandes förslag till beslut. Och hon håller definitivt inte med om att hon varit i händerna på den föredragande tjänstemannen!

I och med förstatligandet kommer försäkringen att hamna långt ifrån människorna, anser hon. Hittills har man personligen kunnat inställa sig hos nämnden och fått framföra sin sak.

- Det handlar om medborgerliga rättigheter, tycker Inga. Det är en demokratifråga och nu drabbas de sämst lottade. Jag tycker man ska tänka på att de försäkrade som ska få ett beslut från kassan är i underläge. Det är dem vi ska hjälpa. Vem kommer att göra det i fortsättningen?

Hon hoppas ändå att det kommer att bli bra i framtiden. Att medborgarnas tillit till försäkringen inte försämras men hon förstår inte vem som ska sköta informationen till dem.

Hon är heller ingen bakåtsträvare och ser egentligen positivt på den tekniska utvecklingen.

Nödvändig röst

- Men att kunna möta den personliga rösten i telefonen är nödvändigt, säger hon. Den måste finnas kvar som ett komplement till Internet och knapptelefonen.

Samtidigt har hon ingen aning om hur medborgarnas synpunkter på försäkringen och Försäkringskassan ska kunna kanaliseras till beslutsfattarna. Och hon förstår inte hur individen ska kunna ”ta för sig” ur sitt underläge.

- De förtroendevalda behövs för att värna och förstärka medborgarnas rättssäkerhet i socialförsäkringen. Försäkringskassan har varit en organisation med djup folklig förankring.

Sammantaget tycker hon att de utredningar som föregått besluten om att de förtroendevalda ska bort är undermåliga.

- Och framförallt har vi förtroendevalda inte fått någon förklaring på varför vi inte ska vara kvar, säger Inga.





Tord Oscarsson (s)

Härnösand

Ordförande i Västernorrlandskassans styrelse i 30 år.

Jurist med inriktning på skatter på länsstyrelsen och kommunalråd under aktiva år.

Hobbies och uppdrag: Ordförande i Arcana-stiftelsen. Sköter två hemsidor för (s) lokalt. Huset och familjen. Musik. Sjunger visor med eget ackompanjemang på anrik Levin-gitarr.

- Vår modell är en av de främsta uppfinningarna i modern tid

Tord Oscarsson svingade ordförandeklubban i FK-styrelse i 30 år. Han är fortfarande engagerad i socialförsäkringen och kritisk mot att de förtroendevalda i Sverige försvinner eller blir allt färre – inte bara i Försäkringskassan.

- Många andra länder – men inte USA – vill kopiera vårt välfärdssystem!

Tords far var ordförande i styrelsen för Ljungaverks arbetares erkända sjukförsäkring i början av förra seklet. Styrelsen avgjorde tillsammans med en bokföringskunnig kamrer på fabriken hur många kronor och ören sjuka arbetare skulle få. Det var små medel i en svår tid. TBC härjade. När många arbetare var sjuka räckte inte pengarna.

- Far berättade att de begränsade utgifterna genom att besluta att de som hade kor inte fick någon sjukpenning. Där någonstans började insikten om att trygghet krävde betydligt större grepp. Kampen för en allmän försäkring började.

- Själv deltog jag som ung SSU-are i striden för ATP, berättar Tord.

- Självklart har skickliga ”socialingenjörer” krävts för att bygga upp försäkringarna, menar Tord, men utan facklig och politisk kamp hade vi inte fått en allmän och

solidariskt betald försäkring. De förtroendevalda har inte bara påverkat försäkringen. De hade ett avgörande inflytande när socialförsäkringen formades. Men det är historia nu. Hur tycker han då att de förtroendevalda har ”skött” medborgarinsynen genom åren?

- Uppdraget har hela tiden krävt nära kontakt med medborgarna. Problem kring försäkring och organisation ledde till mängder av möten och kontakter i andra former med medborgare och organisationer. Jag var ordförande under 1970-1990-talen – en tid med mycket stora förändringar i försäkringen och i kassans organisation.

FKF ett viktigt forum

- FKF – Försäkringskassornas Förbund – var viktigt för forskning och utveckling och praktisk utformning av försäkringarna, anser Tord.

Förbundet var mötesforum, ordnade kongresser, gav ut tidningen SocialFörsäkring, bedrev programarbete, ordnade forskningskonferenser och var aktivt i det internationella samarbetet kring socialförsäkringarna. Förbundet hade också många kontakter med riksdag, departement och med de fackliga organisationerna.

- Förbundet var erkänt och uppskattat av Riksförsäkringsverket, menar Tord. På förbundets möten och kongresser medverkade RFV:s ledning. Inte bara för artighets skull. Där väcktes idéer och man bildade arbetsgrupper för att ta fram förslag. Ett exempel är programmet För en allmän och aktiv socialförsäkring 1982. Man ville förenkla och samordna socialförsäkringens regler och administration, ge försäkringskassorna samordningsansvar för rehabilitering av långtidssjuka, arbetslösa och handikappade. Kassorna skulle också kunna betala rehabiliteringslön vid vissa anställningar.

- Om programmet hade genomförts skulle mycket kunnat se annorlunda ut i dag, tror Tord.

Alla utom USA

Tord är kritisk mot ökad marknadsstyrning av välfärden.

- Den allmänna, solidariskt betalda och demokratiskt styrda välfärdsmodellen har av en indisk forskare betraktats som den förnämsta uppfinningen i modern tid jämförbar med sådant som IT-revolutionen med mera.

På ett internationellt socialförsäkringsmöte med över 200 länder som Tord deltog i för några år sedan var det bara USA som talade för en marknadsstyrd modell. Alla andra länder ville kopiera den skandinaviska modellen. Den ger största möjlighet att nå alla invånare eller åtminstone väldigt många, vilket är det största problemet i länder med miljardbefolkning som Indien med flera.

- På 1970-talet hyllades de förtroendevalda och skulle bli fler. Demokratien och folkstyret skulle utvecklas. Sedan kom 80-talet med "sköt dig själv och skit i andra"-andan. "Statskontorstänkandet" på 90-talet ledde till att

allt som handlade om folkrörelseanknytning utraderades. Näringslivets sätt att tänka och fungera fick allt starkare inflytande. Folkrörelsetraditionen – själen i försäkringen – gick förlorad.

På 1990-talet hörde Tord teknokrater tala föraktfullt om folkrörelser. Tord är skeptisk till de statliga verken och deras stuprörsorganisation. Den innebär att AMS, Försäkringskassan och andra arbetar var och en för sig – och har svårt att samarbeta. Han skulle hellre ha sett AMS och kassan i en samlad organisation med ett reellt regionalt inflytande!

- För närvarande styrs således den allmänna försäkringens tillämpning av en expertstyrelse och en produktionsdirektör i Stockholm! Jag har kontakt med många som nu jobbar på kassan. Mitt intryck är entydigt. Lokala initiativ och projekt hämmas mycket i denna centralstyrda organisation.

- Blir det överhuvudtaget något utrymme kvar för lokal demokrati, undrar han? De förtroendevalda minskar i antal och får allt mindre inflytande i både stat, landsting och kommun. Särskilt i de kommuner som sysslar med utförsäljning av sina olika verksamheter. På läns- och regionnivå står vi inför dramatiska förändringar. Det blir allt mindre utrymme för de förtroendevalda. Det ger inte mycket till inflytande att sitta och dela ut pengar till vårdföretag och privatskolor.

Många svåra beslut

- Efter reformerna på 1970-talet och den kraftiga expansionen av organisationen fick styrelsen i kassan en mycket större roll, minns Tord. Att fatta beslut om effektiv organisation var en av de viktigaste uppgifterna. Det gällde både organisationen på centralkontoret och lokal-kontoren och var de sistnämnda skulle finnas. Att följa sjuktalens utveckling och satsa på åtgärder var stående punkt på dagordningen. I Mellannorrland minskade antalet industrijobb med cirka 20 000 mellan åren

1970 och 2000. Styrelsen, som bestod av både fackliga och politiska företrädare, engagerade sig för jobb i stället för förtidspension. Kassan skulle även anpassa sig till färre och större kommuner i länet. Det krävde många svåra beslut.

- Samarbetet inom länet var en viktig del i arbetet. Vi införde i slutet av min tid kontinuerliga överläggningar med landstinget. Men det finns anledning till självkritik. Sådant organiserat samarbete skulle vi ha haft mycket tidigare. Vi skulle också tagit oss tid i styrelse att arbeta mer utåtriktat.

Vad har, enligt Tord, de förtroendevalda betytt för medborgarnas syn på försäkringen och på Försäkringskassan?

- Det är säkert mycket individuellt, funderar han. De försäkrade räknade med att vi i styrelsen kunde påverka besluten ungefär som styrelserna i landsting och kommun. Lagar styrde dock tillämpningen och lika behandling i hela landet krävdes. Men vi hävdade de speciella svårigheter som finns i Norrlands glesbygd. Det blev också en stridsfråga i kassans kontakter med verk och departement. Det skulle inte vara lättare att få förtidspension i Ytterhogdal än i Stockholm!

Frågan är då vad de förtroendevalda betytt för medborgarnas förtroende och tillit vid tillämpningen av våra olika försäkringar?

- Tillämpningen av försäkringen ledde till många kontroverser, minns Tord. De försäkrade hade, då som nu, svårt att förstå beslutsordningen, särskilt läkarnas och kassans olika roller. För förtroendet och tilliten var det viktigt att det fanns en förtroendevald på nära håll som man kunde kontakta. Sådana kontakter var också mycket vanliga.

- Det var viktigt att besluten fattades av Socialförsäkringsnämnderna där det fanns bransch- och lokalkännedom. Att man noga övervägde om det fanns alternativ till förtidspension. Att de försäkrade kunde få närvara då nämnden sammanträdde, bidrog till att öka förståelsen. Min erfarenhet är också att ledamöterna alltid tog mycket allvarligt på sina uppgifter.

Vid årsskiftet 2007/08 avskaffas socialförsäkringsnämnderna. Det innebär att den lokala folkliga förankringen av socialförsäkringen avskaffas totalt och definitivt.

- Det är helt i linje med den utveckling mot central- och tjänstemannastyre och misstro mot förtroendevalda som präglar hela vårt samhälle i dag, säger Tord med eftertryck.

- Lokalkännedom och kunskap om speciella lokala förhållandena ses som irrelevanta hinder i stället för något som tillför kvalitet.

Inte bara snack

Kommer avvecklingen av de förtroendevalda i försäkringskassorna verkligen att betyda något i framtiden?

- Människors behov av att påverka – demokratin – söker nya former. Man vill ha inflytande över det som berör och ofta upprör, tror Tord, som redan tycker att han ser sådana tendenser i alla välbesökta möten på hans hemort.

- När förtroendevalda inte finns längre finns få våra partier allt större betydelse som forum för människors behov av att reagera. Likaså facket och andra organisationer.

- Men för att få förtroende och tillit från medborgarna, måste inte minst partierna lyssna väldigt noga, reagera och framförallt agera – se till att det inte bara blir ”snack utan även verkstad”, betonar Tord Oscarsson.



Gustav Persson (s)

Uppsala

Ordförande i styrelsen för Uppsalakassan 1974-95. Vice ordförande i FKFs styrelse. Sekreterare åt Arne Geijer och Gunnar Nilsson, båda LO-ordförande. Riksdagsledamot för socialdemokraterna i nio år. Satt i regeringens Jämställdhetsdelegation på 1970-talet.
Specialintresse: Arbetsmarknadsfrågor och att segla.



- Okunskap och brist på analys bakom besluten

Gustav Persson är full av tillbakahållen ilska över sakernas utveckling. Han tycker det är anmärkningsvärt och ganska typiskt att statsmakterna väljer Försäkringskassan som namn på den nya statliga myndigheten när det faktiskt är själva Riksförsäkringsverket som lever kvar – men bara i ny skepnad!

Målet var att tillgodose vissa saker politiskt – inte juridiskt, säger Gustav Persson när han ser tillbaka på utvecklingen.

Gustav var förtroendevald i försäkringskassan fram till sin pension 1995.

- Våra bedömningar var politiska. RFVs var juridiska.

Han anser att det är en självklarhet att bedömningarna i de olika försäkringsärendena skulle bli olika i Tornedalen och i Stockholm. För det var just bedömningar man skulle göra enligt lagstiftaren. Så kallade skälighetsbedömningar var nödvändiga eftersom villkoren för människorna är olika i olika delar av landet. Och naturligtvis följde man lagen – men lagen angav bara ramarna.

Gustav Persson ser klart och tydligt de olika perspektiven beroende på om man satt centralt placerad i Stockholm som tjänsteman eller var förtroendevald på en Försäkringskassa någonstans ute i landet.

- Det juridiska valet gör ju alltid byråkraten. Det är självklart för Gustav Persson. Han citerar sen amerikanen Tip Oneill: "All politik är lokal"!

Gustav Persson kan nu bara se på hur förankringen hos folket rustas ned. Den breda kontaktytan som de

förtroendevalda i försäkringskassorna alltid haft både inåt i organisationen och utåt mot allmänheten - och andra organisationer försvinner nu.

- Om vi räknar medlemmarna i folkrörelserna i Sverige så har 145 000 olika föreningar 29 miljoner medlemmar! Många är med i flera föreningar. Men nu är folkrörelserna på nedgång.

De förtroendevalda försvinner inte bara från försäkringskassorna utan är redan borttagna från taxeringsnämnder, från kronofogden och från flera domstolarna. Och allt sker i största tysthet utan någon som helst debatt.

- Riksdagsledamöter, landstingsledamöter, kommunalpolitiker, fackliga företrädare och företrädare för arbetsgivare har funnits bland våra förtroendevalda, säger Gustav.

Försäkringskassorna har varit en organisation med djup folklig förankring. Han menar att de förtroendevalda i alla tider har haft en mycket viktig roll som katalysatorer och känslspröt. Att de varit förankrade hos vanliga människor.

- Vi kommer att få se en väldig kritik mot den nya centrala synen på hur allt ska skötas, tror Gustav. Utvecklingen oroar honom.

- Om gapet mellan människornas behov och gällande regler blir för stort, då kommer vi att få svårigheter, säger han.

Den viktiga medborgarinsynen i försäkringskassans verksamhet har skötts genom den enormt breda kontaktyta som kassorna haft i sina förtroendevalda. Han tycker att rikspolitikererna ska förstå att använda den i stället för att avskaffa den.

– Som det är nu görs ingen analys av konsekvenserna av detta. Centralt placerade personer gör en central utredning eftersom utredarna enbart har sitt centrala perspektiv, funderar Gustav vidare.

– Det Gustav Möller en gång sa om vikten av att behålla kassorna på det lokala planet för att garantera effektiviteten i försäkringen har alla glömt. Han kunde konstnären att lyssna på andra och han förstod vikten av det folkliga engagemanget.

Beror på glasögonen

De förtroendevalda har påverkat försäkringen genom sina kanaler uppåt och nedåt i sina andra organisationer. De har kunnat skriva motioner. Sedan har mixen av tjänstemännens och de förtroendevaldas synpunkter i FKFs remissyttranden gjort förankringen bred bakåt.

Det var den mixen som gjorde det så svårt så länge för RFV att få gehör för sin centralistiska syn och deras krav på total likformighet i tillämpningen över hela landet, hävdar Gustav.

- Man kan prata om arbetslinje och valfrihet. Men vem man menar, den analys man gör och de slutsatser man drar, för att inte tala om de förslag man lägger fram, beror på vilka ”glasögon” man bär, menar Gustav Persson.

För honom har det alltid gällt att försäkringen skulle utvecklas för dem som behövde den bäst. Ett mått på de erfarenheter Gustav förde med sig in i Rehabiliteringsutredningen var de 50 000 läkarintyg han läst under sin tid som förtroendevald i Socialförsäkringsnämnd! Med facit i hand tycker han också att dagens organisation är konstig mot bakgrund av den lojalitet som kassorna alltid visat genom att aldrig slösa med sina pengar på sin egen administration. Han tycker det är självklart att samhällsutvecklingen måste få påverka tolkningen av försäkringsbestämmelserna. Under

hans tid har sjukdomarna ”utvecklats” från att vara konsekvenser av rökning, tunga lyft, och ohälsosamma arbetsmiljöer över till belastningssjukdomarna och sedan till våra moderna sjukdomar som uppkommit genom samarbetsproblem, samlevnadsproblem mm.

Klassisk HoaHoa

Han ser Försäkringskassaförbundet – eller som det hette under den alla sista tiden före nedläggningen 2004 – Försäkringskassornas Förbund som den faktor som samlade ihop allt man talade om i kassorna och framförde det till dem som behövde veta. Förbundet var också bra på både utbildning och information, tycker han, och påminner om den numera klassiska affischen om föräldraförsäkringen där Lennart HoaHoa Dahlgren håller bebisen i sina starka brottararmar. Den tillkom på initiativ av FKf. RFV hade inte ens tänkt tanken!

Gustav tror att allmänhetens syn på försäkringen och Försäkringskassan har färgats av att den enskilde alltid har kunnat nå den som beslutar. Även om man aldrig som förtroendevald diskuterar enskilda ärenden utanför sin nämnd. Den kontaktmöjligheten försvinner nu. Det har givit höga betyg till försäkringskassan från allmänheten – de försäkrade. Hittills har Försäkringskassorna haft väldigt lite missnöje. När de personliga kontakterna nu ersätts av knapptelefon och Internet kommer missnöjet att växa, tror han.

Gustav ser heller ingen ersättare för de förtroendevalda som dessa missnöjeskanaler. Eller om man vill – förtroendevalda som haft ”myndighetsansvar”!

Nu får massmedierna ta över, säger Gustav uppbragt. Och han tror inte det handlar om pengar denna gång som anledning till att de förtroendevalda avskaffas.

- En bra folklig förankring kan till och med spara pengar säger han. Det handlar helt enkelt om okunskap och brist på konsekvensanalys.



Per-Ingvar Persson (m)

Jönköping

Ledamot och vice ordförande i FKF:s styrelse.

Ordförande i Jönköpingskassan i 17 år.

Ledamot i ett antal SFN. Skolstyrelseordförande 9 år.

Hobby: Vinterjakt på rådjur, hare, räv och älg.



- Tjänstemännen kan lyssna – vi kunde delta

- Hur ska vi nu klara diskussionen med de försäkrade, allmänheten och de anställda?

Det undrar Per-Ingvar Persson efter de senaste besluten från regering och riksdag om att de förtroendevalda ska bort från Försäkringskassan.

- Det är mycket ledsamt och har skett på ett synnerligen odemokratiskt sätt.

Per-Ingvar Persson anser också att socialförsäkringarna nu är helt "socialiserade" i och med att de 21 självständiga försäkringskassorna förstatligades, blev en myndighet och hela myndigheten döptes om till Försäkringskassan.

- Det verkar vara någon slags bekvämlighetsåtgärd från centralt håll, säger han.

De förtroendevalda i försäkringskassorna har varit "heltäckande" beträffande medborgarinsynen i både försäkringen och i kassorna. Det finns inget bättre sätt på någon nivå i samhället än att använda förtroendevalda för att diskutera eller att få respons. Per-Ingvar innefattar då även politikerna både i partiernas riksdagsgrupper och i socialförsäkringsutskottet.

Per-Ingvar anser också att de förtroendevalda påverkat utvecklingen av försäkringen genom åren.

- Inte minst under den socialdemokratiska eran var regeringen lyhörd för vad Försäkringskassaförbundet tyckte, säger han. Socialförsäkringarna innebär konkreta saker för många människor. Därför är det också lätt att föra en diskussion om alla försäkringar.

För många kockar

Men det har också varit "för många kockar" i socialförsäkringen, konstaterar Per-Ingvar. Därför är också förstatligandet av kassorna ett medvetet politiskt beslut.

Det omfattande remissarbetet hör till FKF:s viktigaste insatser under åren, anser Per-Ingvar. Alla kassor fick säga sitt. Andra viktiga insatser har FKF gjort på det nordiska och på det internationella planet. FKF har påverkat och lett utvecklingen av försäkringen.

- Jag vill nog också påstå att flera länder velat kopiera våra system, säger han inte utan viss stolthet.

Per-Ingvar är ganska imponerad av RFVs tidigare generaldirektör Anna Hedborg och hennes arbete med pensionssystem och annat som satt avtryck runt om i världen.

- Hon har gjort ett förundransvärt bra arbete, säger han.

Hålla i gång försäkringen

De förtroendevaldas viktigaste uppgifter genom åren har varit att hålla igång en aktuell försäkring. Och att tillhålla en heltäckande organisation tillgänglig för allmänheten.

- Arbetet har också inneburit konkreta ställningstaganden i frågor för individer och genom ramlagstiftningen har vi blivit kunniga.

Däremot är Per-Ingvar kritiskt beträffande den tekniska utvecklingen och vad den innebär för människorna. Men det gäller inte enbart på socialförsäkringens område.

- Hela samhället ska kritiseras för det, anser han.

- Telefonsvararna är ett rent elände och jag tror att många ger upp när de inte kommer fram till en levande människa. Man får helt enkelt gå till sin fackförening, till kyrkan eller sin pensionärsförening för att få hjälp, säger Per-Ingvar.

Genom de förtroendevaldas medverkan i socialförsäkringarna har det funnits öppna kanaler åt alla håll. Det har varit bra för tilliten till försäkringen och de som sköter den.

Alldeles tyst

- Men nu är det alldeles tyst i organisations-Sverige om socialförsäkringen. Konsekvenserna av att ta bort kanalerna in i systemet innebär att den som känner sig förfördelad kommer att ta till en hårdare taktik. Det kan leda både till missnöjesyttranden och ytterst till våld, tror Per-Ingvar.

- Om medborgarnas synpunkter ska kunna kanaliseras till försäkringskassan måste de anställda tjänstemännen på Försäkringskassan ut på möten med allmänheten.

Per-Ingvar har redan fått signaler från Försäkringskassan att många av de anställda saknar de förtroendevalda. De kan bara lyssna och säga hur det är. Vi kunde delta i förändringsarbetet.

- Vår styrka var möjligheten till dialog. När man idag ringer till en tjänsteman är man mest till besvär.

Men värst av allt för Per-Ingvar är att besluten om att de förtroendevalda ska bort har fattats helt utan dialog med dem det gäller. Det är inte bara odemokratiskt – det är riktigt dåligt.



Marianne Stålberg (s)

Östersund

Riksdagsledamot i 15 år varav 12 år i Arbetsmarknadsutskottet. Ordförande i Fk Jämtland i 20 år.

Ordförande för FKF 1986-1992 och 1995-2003.

Generaldirektör i Glesbygdsverket.

Ordförande i Pensionsdelegation i tre år och i SFN i 22 år.

Hobby: Böcker, företrädesvis deckare, historiska romaner och biografier. Musik och resor.



- Var går demokratins gräns?

- Det känns som en stor sorg, säger Marianne Stålberg, om beslutet att ta bort över 1300 förtroendevalda i Försäkringskassan.

- När man ser på hur socialförsäkringarna tillkommit är det ändå de förtroendevalda som lagt grunden för vårt socialförsäkringssystem. Det är konstigt att förtroendevalda inte duger till att värna om försäkringen längre. Trots att vi genom åren både pekat på felaktigheter och fått dem åtgärdade. Nu funderar hon över var gränsen går för demokratin i Sverige.

- Hur många politiker kan man ta bort och på vilka områden – innan demokratin är i fara? undrar Marianne. Är det viktigt med politisk insyn på regional och lokal nivå? Det finns idag knappt några politiker kvar på regional nivå i de statliga myndigheterna. Alla regeringar är lika goda "kålsupare" i sin iver att minska insyn och delaktighet!

- När det gäller förstatligandet av försäkringskassorna är det inte längre någon idé att gråta över spilld mjölk. Men det viktigaste skälet – att besluten "spretade" över landet – håller inte, menar Marianne.

- Titta på hur olika domstolarna runt om i landet dömer i exempelvis rattfylleri- och rattonykterhetsärenden, säger hon. Ofta kan man läsa om och höra att i exempelvis Göteborg är man "snällare" i sina bedömningar än i Stockholm och tvärtom. Samma sak gäller i

skattemål. I den ena delen av landet får man göra olika avdrag, i en annan del är det omöjligt.

- Detta är vardagsmat, säger hon.

- Det går inte att uppnå fullständig rättvisa så länge det är flera än en person som fattar besluten. Och de försäkrade – var och en – är unika människor med unika problem. Och besluten i socialförsäkringen bygger på bedömningar, eftersom lagen enbart ger ramarna.

Skillnaderna kvar

Skillnaderna i bedömningar i försäkringsärendena kommer alltså att kvarstå, tror Marianne. Om det sen finns andra skäl att förstatliga – att tillsynen kan förbättras – så anser hon fortfarande att de förtroendevalda varit till stor nytta där.

Hon påpekar också att de fria försäkringskassorna skött jobbet bra och till en låg administrationskostnad ända sedan 1955 då den allmänna sjukförsäkringen kom.

- Den som kan vår historia vet också att det tidigare alltid varit förtroendevalda som handhaft den viktiga sjukförsäkringen.

Marianne tror att medborgarinsynen har skötts väldigt olika beroende på att villkoren är olika för olika delar av landet. I hennes eget län har Försäkringskassan exempelvis under åren systematiserat mötesverksamheten med olika organisationer.

- Vi har besökt arbetsplatser i kommuner, landsting och privata företag och diskuterat antal sjukskrivna och arbetsmiljön där. Och vi har lagt stor vikt vid att ta reda på hur människorna lever i olika delar av länet.

- Vi förtroendevalda har ofta samtal med de försäkrade exempelvis om hur lagen fungerar, säger Marianne. Vi har funnits på nära håll för de sjukskrivna som har haft någon att fundera tillsammans med. Det har varit ungefär som förr då vi hade små kommuner och kommunpolitikern var en granne.

- Vad var det för fel på den demokratin? Betraktas man som nostalgisk om man tycker det var bra?

- På vilket sätt ska tjänstemännen nu ersätta den nära relationen? Vem ska vara nära människorna, undrar hon nu?

Otillräckliga kontrollorgan

De gängse kontrollorganen räcker inte, enligt Marianne. Det är därför de förtroendevalda är så viktiga.

- När vi har upptäckt att lagstiftningen inte fungerar som den ska har vi samlat på oss kunskaper om det och bjudit in riksdagsledamöterna. Med dem har vi diskuterat de frågor vi ansett vara ”knöliga”. Det har givit dem kunskaper från länet inför deras beslutsfattande.

- Jag vet inte hur tjänstemännen i den nya statliga

Försäkringskassan har tänkt sig att bjuda in riksdagsledamöterna!

Försäkringskassaförbundet försökte med sina kunskaper från kassorna påverka Riksförsäkringsverket. FKF och RFV hade under en period gemensamma arbetsgrupper där man arbetade med olika frågor. Marianne satt också i verkets styrelse när hon var ordförande i FKF och det gav henne tillfälle till insyn i RFVs verksamhet.

- Men jag tog också med mig erfarenheter från andra hållet, från kassorna, säger Marianne. Och ibland retade det RFV till förbannelse!

Hon konstaterar också att FKF hade ”raka kanaler” direkt till beslutsfattarna. Socialförsäkringsutskottet i Riksdagen bjöds in – och kom – till FKF. Kanalerna var också raka till fackföreningarna. Men det är kanske inte så konstigt eftersom FKF var arbetsgivarorganisation för Försäkringskassornas anställda.

Marianne minns hur SAF (Svenska Arbetsgivarföreningen) centralt sa ifrån om att inte nominera till socialförsäkringsnämnderna. Man ville inte vara ”gisslan”. Men regionalt fortsatte arbetsgivarrepresentanter sitt arbete i SFN trots detta. Arbetsgivarrepresentanterna ersattes sedan lokalt och regionalt av företagare som inte var med i SAF utan i organisationen Företagarna.

- Det var verklighetens behov som styrde, konstaterar Marianne. Och vi var mycket tacksamma för det eftersom de tillförde värdefulla kunskaper.

Rehabiliteringen brast

- Det var faktiskt FKF som slog larm först av alla 1997 om att rehabiliteringsinsatserna på försäkringskassorna var totalt underdimensionerade, minns Marianne. Sjuktalet ökade katastrofalt och vi fick känna av det in på bara kroppen.

Hon är mycket besviken över att de sjukskrivna inte har fått rehabilitering i tid och att samhället istället dividerat om vem som ska betala för rehabiliteringsåtgärderna. Många sjukskrivna skulle ha kunnat komma tillbaka betydligt snabbare till arbetslivet om rehabiliteringsåtgärderna satts in mycket tidigare. Under tiden har många bra rehabiliteringsställen runt om i landet fått lov att lägga ner sin verksamhet därför att de inte fått några kunder.

- Uttolkningen av lagarna har varit för flata, konstaterar Marianne syrligt. Det hade blivit mycket bättre om en myndighet – försäkringskassan – hade fått hela ansvaret för rehabiliteringsverksamheten.

- Det är en skam idag att rehabiliteringen är i kris.

- Och det är alldeles nyligen jag hörde Anna Hedborg (generaldirektör för Riksförsäkringsverket fram till förstatligandet) säga: ”Jag har inte förrän nu upptäckt hur viktig rehabiliteringen är”!

Inte för pengarna

- Vi förtroendevalda har varit de försäkrades ombudsmän, säger Marianne. Och vi har inte varit det för pengar – utan av intresse. Det är det som är själva tanken med en folkrörelse.

Under alla år låg försäkringskassorna bra till hos allmänheten – ända tills neddragningarna började i försäkringssystemen och bland personalen.

- Då fick budbärarna ta stöten fastän besluten fattades högre upp, säger hon och minns att medarbetarna på kassan fick stå ut med väldigt mycket.

Marianne hoppas att politikerna som fattat besluten verkligen vet vad de gör och vilka konsekvenser nyordningen får för den enskilda människan.

- För det är människorna som är viktigast. Och vem har frågat dem om den nya ordningen?





Leif Thern (s)

Viskafors

Förtroendevald sedan 1975.

Vice ordförande i Älvsborgskassans styrelse.

Ledamot Västra Götalandskassans styrelse, sedan i dess delegation.

Ordförande i pensionsdelegation och SFN.

Hobby: Långfärdspaddling med kajak, trädgården och barnbarnen.

- Det handlar om EU-anpassning

Vår demokratiska modell med förtroendevalda är unik i världen. Ingen annanstans finns en liknande lösning. Men nu är vi på väg att anpassa oss till övriga Europa! Det ser Leif Thern som förklaringen till varför de förtroendevalda nu försvinner från Försäkringskassan.

- Jag känner mig lurad, säger Leif Thern.

Han är mycket pessimistisk beträffande framtiden för våra gemensamma socialförsäkringar som han tror är på väg att privatiseras.

- Efter EU-inträdet får vi nu ändra oss i fråga efter fråga och anpassa oss efter vad som gäller i EU-länderna på kontinenten, menar Leif Thern. Där finns inga förtroendevalda! Där är det idel tjänstemän som fattar alla beslut om medborgarnas välfärd.

EU-anpassningen gäller inte enbart socialförsäkringen och dess administration utan även arbetsmarknadspolitiken och alkoholpolitiken, menar han.

- Jag känner en besvikelse över att vår – vill jag påstå – unika handläggning och skydd för den enskildes rätts-säkerhet inte har getts större utrymme i den offentliga informationen.

- Inte minst när man av invandrare får höra hur man i andra länder handlägger och beslutar i de frågor vi behandlar i våra socialförsäkringsnämnder, förstår man värdet av den ”svenska modellen”.

Modellen definierar Leif som att ett antal politiskt valda förtroendevalda givits full insyn i handläggningen

av enskilda försäkringsärenden och fattar besluten utanför myndigheten Försäkringskassan.

- Bilden vi fick före inträdet i EU var att vi kunde behålla våra modeller, men idag är jag väldigt besviken på att beslutsfattarna medvetet vilseförde oss.

Leif är mycket orolig för att den svenska modellen nu håller på att skrotas i det tysta och i slutändan leder till en privatisering av socialförsäkringen.

- Vi ser ju utvecklingen i trafikförsäkringen. Den är ju obligatorisk för alla bilägare men nu vill alliansregeringen att trafikförsäkringen också ska bära sjukvårds- och sjukskrivningskostnaderna för dem som drabbas av trafikolyckorna.

Leif funderar på vilka grupper som sedan kan stå på tur, blir det kanske rökare eller extremsportare?

Vilka gränsdragningar kommer att göras, hur bestäms premierna och vilka kommer att få vara försäkrade i framtiden? Ska alla ha särskilda försäkringar eller ska

de som lever ett farligt liv undantas? I så fall blir det segregation om försäkringen ska "ta hänsyn" till sjukdomar och göra riskbedömningar.

- Jag vill ha ett solidariskt system som omfattar alla – även extremsportare och rökare, betonar han. Men alliansregeringen vill rucka på hela systemet.

Leif kritiserar också sitt eget parti som drog igång den process som nu pågår.

- Det var vi socialdemokrater som startade processen som nu alliansen ytterligare påskyndar. Han menar att det var den tidigare generaldirektören Anna Hedborg som "bäddade" för förstatligandet och den centralisering som nu sker.

- Det är rent märkligt att pendeln kan slå så hårt. Leif funderar mycket över hur det ska gå till när bedömningarna ska kunna göras efter "mallar". Hur man på Försäkringskassan ska kunna bestämma att en sjukskrivning efter en hjärtinfarkt ska få ta en bestämd tid! Han anser att vi i Sverige är på väg in i ett inhumant samhälle utan sociala hänsyn.

- 60-åringar som arbetat hela sitt liv och med naturliga ålderskrämpor anses ha "viss arbetsförmåga i lämpligt arbete", förlorar sin sjukpenning och jagas till arbetsförmedlingen att söka ett arbete som inte finns!

Besviken och självkritisk

Leif tror att borttagandet av de förtroendevalda handlar om okunskap.

-Tyvärr är det inte alla som känner till vad vi som förtroendevalda haft för uppgifter. Jag är besviken men också självkritisk över att vi varit så dåliga på att marknadsföra oss själva och vår viktiga roll i socialförsäkringen.

- FKF borde ha drivit marknadsföringen. Men på något sätt har vi varit så övertygade om fördelarna med vår svenska modell att vi trott den skulle vara för evigt!

Ett av sina sista uppdrag hade Leif i slutet av mars då årsredovisningen på samordningsförbundet i Grästorps kommun skulle godkännas.

I Grästorps kommun finns redan ett medborgarkontor där Försäkringskassan haft kundtjänst 40 timmar i veckan vilken nu skurits ned till 5 timmar!

- Var och en kan förstå att medborgarna inte kommer att kunna planera in dessa futtiga timmar för besök. Kontoret kommer endast att bli en "postlåda". När Försäkringskassans ledning i massmedia därför garanterar att man nu kommer att ha kontor i alla kommuner, talar man naturligtvis varken om omfattning eller hur länge, säger Leif, övertygad om att det kommer att bli lite si och så med den garantin i framtiden.

Debatten död

Leif beklagar också att debatten är helt död om socialförsäkringarna. Han hänvisar till Försäkringskassans tidning D.S (Dagens Socialförsäkring) som är en ren personaltidning.

- Där handlar det bara om administrationen, säger han. Debatten om försäkringarna finns inte trots att systemet är så betydelsefullt för alla medborgare och omfattar så mycket pengar.

Det är väldigt allvarligt att socialförsäkringen inte kan diskuteras någonstans i artiklar och intervjuer.

Han anser att Försäkringskassaförbundets tidning, som lades ner 2005, bidrog till att socialförsäkringen utvecklades. Och han tror också att "tystnaden" i dag gör det betydligt enklare för makthavarna att förändra och styra socialförsäkringarna mot en privatisering.

Leif tänker på hur inläsning och behandling av ärendena under hans år i Socialförsäkringsnämnd har gett honom värdefull information om hur försäkringen fungerar för den enskilde och samhället.

- Det är i vardagsmiljön, långt från riksdag och departement, man kan se resultaten av riksdagsbeslut och dess eventuella brister och föra dem vidare den politiska vägen. Själv har jag samarbetat med våra lokala riksdagsledamöter och känt en reell möjlighet påverka enskilda delar i försäkringen.

Utan tvekan anser han att det var Försäkringskassaförbundet som svarade för den verkligt kreativa politiska debatten om socialförsäkringen i vårt land. Inom FKF fanns politiker som i arbetet i pensionsdelegationer, socialförsäkringsnämnder och kassastyrelser fick värdefulla

kunskaper om hur försäkringen fungerar för den enskilde. Och som samtidigt hade uppdrag i riksdagen, i landsting och kommuner.

- Detta i förening med den fristående roll FKF hade, medgav att man kunde medverka i debatten om våra försäkringar oberoende av den politiska majoriteten i riksdagen. Även direktiv och förslag från sittande regering kunde debatteras och ifrågasättas.

Bort med de obekväma

- FKF:s värnande om den allmänna socialförsäkringen, om demokratin och de förtroendevaldas viktiga roll gör mig tyvärr övertygad om att det också är anledningen till att FKF och kassastyrelserna blev obekväma och togs bort, säger Leif.

- När försäkringen ska förändras undviker man ”störande” synpunkter om hur förändringarna kommer att fungera för medborgarna.

Ekonomer och administratörer får styra besluten istället. Ett tydligt exempel är centraliseringen och införandet av knappstyrda kontakter för medborgarna till Call Center. Det tror Leif att stora delar av befolkningen är oroad av och främmande för.

- För mig är det obegripligt att denna förändring kunnat ske och att vi socialdemokrater är med på att införa detta! Det hade varit fullt möjligt låta den nya tekniken växa in efterhand som nya generationer lär sig och önskar använda den. Men vi väljer medvetet att fullständigt strunta i hänsyn till alla invandrade och äldre människor. Jag måste tyvärr medge att jag ibland känner ett främlingskap till mitt eget partis syn på medborgarna.

Allmänhetens öga och öra

- Eftersom jag är uppvuxen i folkrörelsemiljö och varit fackligt och politiskt aktiv i över 50 år, känner jag en stor besvikelse över det som nu sker och som också för mig är ett kvitto på en avveckling av Demokratiutredningens

ambitioner. Jag har upplevt rollen som allmänhetens ”öga och öra” som mycket meningsfull och berikande. Debatt och insyn i en av våra viktigaste grundpelare i den svenska välfärden och tryggheten för den enskilde – socialförsäkringen – kommer nu att kraftigt försämrats.

Att det i det politiska livet funnits förtroendevalda med verklig insikt om hur försäkringen fungerar i vardagslivet för den enskilde har haft ett värde som tyvärr varit underskattat, menar Leif. Det har också varit en motvikt mot beskrivningar i massmedia av enskilda fall som ibland saknat verklighetsunderlag.

Hur tror han då att medborgarnas synpunkter kommer att kanaliseras när socialförsäkringspolitikerna inte finns längre?

- Detta ser jag som ett stort och allvarligt bekymmer. Konsekvenser av socialförsäkringens tillämpning och Försäkringskassans organisation är på ett helt annat sätt än inom andra statliga myndigheter beroende av politiska värderingar och målsättningar. Att tjänstevägen eller genom kundundersökningar kanalisera eventuella brister tror jag inte på.

Ingen ser helheten

Erfarenheten visar att det mest blir synpunkter på service med mera och inte på själva försäkringen, menar han. De svaga medborgargrupperna, eller de ”udda” ärendena som kan ha stor betydelse för den enskilde, riskerar att komma bort.

- Just nu ser jag pessimistiskt på framtiden och har en känsla av en smygande EU-anpassning med en ensidig juridisk tolkning där den enskilde mer eller mindre får finna sig i tjänstemannabeslut utan de ”skälighetsbedömningar” som vi i nämnderna stod för. Ingen kommer längre att se helheten. Riksdagsledamöterna har inte möjlighet att hinna sätta sig in i frågorna. De kommer att få luta sig mot myndigheten där de administrativa frågorna tar över.



Mariana Wallin (fp)

Sala

Aktiv i SFN i 24 år.

Ordförande och vice ordförande i Västmanlandskassans styrelse.

Ledamot i FKFs styrelse.

Hobbies: Stor trädgård med växthus. Specialitet: Ängla-trumpeter. Natur och friluftsliv. Bokklubsmedlem.



- Vi skriker rakt ut – för döva öron!

- **Tjänstemännen vill ha oss kvar. De tycker vi är bra att föra dialog med.**

Det har Mariana Wallin hört från "de djupa leden" nu när hon och hennes 1350 förtroendevalda kollegor i socialförsäkringsnämnderna är på väg att avskaffas.

- **De känner sig otrygga nu när vi ska försvinna.**

Mariana är kritisk mot "parentesen", det vill säga Försäkringsdelegationerna som tillkom 2005 för att sedan tas bort 2007.

- Det fanns ingen substans i delegationerna. I dem kunde vi inte påverka någonting. Vi skulle ta tillvara de försäkrades intressen utan att ha någon möjlighet att besluta om verksamheten! Det var ingenting för oss! Vi som haft både armbågar och vassa hakor!

Hon är övertygad om att delegationerna tillkom enbart för att blidka de förtroendevalda på vägen mot nedläggningen.

Mariana tycker det är viktigt att – förutom sina uppdrag i socialförsäkringens tjänst – delta i samhällslivet. Därför är hon också ordförande i olika föreningar. Hon har i sin roll som förtroendevald i försäkringskassan besökt andra föreningar och till och med andra politiska partier för att "prata försäkring". Men också för att höra deras synpunkter på socialförsäkringen.

På fråga om hur de förtroendevalda påverkat försäkringen svarar Mariana att det är oerhört viktigt att ha ett långsiktigt ekonomiskt "tänk". Det är också viktigt att ha ett bra kontorsnät dit folk kan komma.

- Det är i Socialförsäkringsnämnden och i dialog med tjänstemännen på kontoren som vi förtroendevalda upptäcker fel och brister i försäkringen. Detta diskuterade vi i styrelsen före förstatligandet och bestämde hur vi skulle föra vidare. Ibland tog man det med "sina egna" folkpartier. Ibland gick vi via Försäkringskassaförbundet. Då tog FKF fram underlag, antingen till riksdagen eller till RFV.

Mariana minns en gång då alla förtroendevalda i socialförsäkringsnämnden var överens om att ta kontakt med sina respektive partier i riksdagens socialförsäkringsutskott för att få en snabb regelförändring, vilket lyckades. Hon anser att det är en av de stora fördelarna med förtroendevalda.

- Tjänstemännen följer bara lagen strikt.

- Ordförande och vice ordförande i min försäkringskassa reste runt två gånger om året till samtliga socialförsäkringsnämnder för att informera och insamla synpunkter på socialförsäkringen.

En halv generation offras

Mariana anser att bland det viktigaste Försäkringskassaförbundet gjort genom åren är att stötta försäkringskassorna gentemot departementet och Riksförsäkringsverket.

Oftast kunde vi diskutera. Och kompromissa. Från FKF fick vi också hjälp rent praktiskt.

Mariana funderar över vad ett väl utbyggt kontorsnät betyder för de försäkrade kontra ”knapptelefoner” och Internet som håller på att ta över.

- Alla klarar inte knapptelefonerna, säger hon. De hinner inte med.

Hon ser nu hur en halv generation som inte har Internet offras av statsmakterna.

- På lång sikt kanske det löser sig med tekniken men det kommer att ta sin lilla tid.

Skottpengar på förtroendevalda

- Och nu är det skottpengar på oss förtroendevalda. Se bara på Kronofogdemyndigheten och Taxeringsnämnderna och andra statliga organ. Överallt ska vi förtroendevalda bort!

- Våra yngre förstår inte vad de ställer till med. Meningen är tydligen att våra ungar ska klara sig helt själva. Det hjälper inte att jag är med i ett parti som sitter i regeringsställning.

(s)-majoriteten rädde inte på de sina. Och vi rår inte på våra, suckar hon.

- Vi skriker rakt ut. Men för döva öron.

Mariana tror det kan hänga ihop med att tillvaron i

riksdagen är verklighetsfrånvärd. Åtminstone tyckte hon det under den period hon vikarierade där.

- När jag sen skulle nomineras för en plats i riksdagen tackade jag nej, berättar hon.

- Jag vill leva nära människorna. I mjölkbutiken är jag Mariana Wallin, inte riksdagsledamoten.

Men folk i hennes omgivning undrade förstås om hon var riktigt klok som släppte en riksdagsplats!

- Vi förtroendevalda har – vare sig vi suttit i SFN eller i kassastyrelse – varit kittet/dragspelet mellan myndigheten och människorna. Om du så vill garantin för att människan blir sedd och lyssnad på. Det är viktigt att medborgarna vågar ta kontakt. Det kan föra försäkringen framåt. De bästa förslagen och initiativen kommer underifrån.

- Men nu börjar förtroendet för Försäkringskassan att svikta. Idag möts man mer eller mindre av misstro. Mötena är bara för tjänstemän. Tilltron försvinner och informationen är dålig. Likaså försvinner de viktiga nätverken, menar Mariana.

Maktlösheten brer ut sig

Hon befarar att maktlösheten kommer att bre ut sig, att demokratin minskar och att byråkratin ökar.

Hon har inget svar på hur allmänhetens synpunkter ska kunna kanaliseras till beslutsfattarna när de förtroendevalda är borta.

- Jag ser ingen lösning på det, säger hon. Det är bedrövligt att de demokratiska fora vi har, som vuxit fram genom folket, nu ska avskaffas. Nu är jag mer uppgiven. Tidigare var jag förbannad!

- Att försöka övertyga folk som inte förstår sitt eget bästa är som att spotta snus i motvind. Man får allt på sig själv!

- Jag är mycket bekymrad för de försäkrades skull.



Hans G Svensson

Har varit förbundsdirektör på Försäkringskassaförbundet och statssekreterare hos socialförsäkringsminister Maj-Inger Klingwall.

Nu ansvarig för Public Affairs inom division Norden, Skandia.

Hobbies: Fågelskådning, korsordskonstruktion.



- Förstatligandet kan vara början!

Ett beslut om ett förstatligande av landets 21 försäkringskassor. Sen bort med alla förtroendevalda i Försäkringskassan så att man slipper diskussionen med dem. Innan de ens hinner försvinna ut i kylan vid årsskiftet 2007/2008, planeras en utredning tillsättas redan till sommaren om finansiering och former för administrationen av våra gemensamma socialförsäkringar och en utredning om ökat ansvar för trafikförsäkringen.

- Vi kan vara på väg mot stora förändringar i det svenska socialförsäkringssystemet, tror Hans G Svensson.

Man behöver inte vara konspiratoriskt lagd för att ana hur den borgerliga alliansregeringen nu åker ”räkmacka” på den bana som den tidigare s-regeringen faktiskt såpade. Förstatligandet av Försäkringskassorna kanske bara är en början på en mycket större förändring.

Från sin ”utomparlamentariska” position idag på det stora försäkringsbolaget mitt i Stockholm har Hans G Svensson en bra utkikspunkt över utvecklingen. Och han är fortfarande djupt engagerad och ser, trots sin nya privata position, fördelarna med ett gemensamt socialförsäkringssystem som omfattar alla och framförallt är förankrat hos alla medborgare.

Därför anser Hans också att de förtroendevalda är nödvändiga för systemets legitimitet.

Resonemanget bakom förstatligandet av Försäkringskassorna håller inte, menar han.

- Det har skett på felaktiga premisser. Formen för administrationen har styrt hur rättstillämpningen ska ske beträffande försäkringarna. Men i själva verket hade Riksförsäkringsverket hela tiden normgivningsansvaret. Men lyckades aldrig leva upp till det.

Det handlade om pengar

Hans anser att det hade varit mer renhårigt att säga rent ut att förstatligandet gjordes med tanke på de enormt stora pengar (430 miljarder kr varje år) som hanteras i socialförsäkringssystemet och att staten ville ha bättre kontroll och insyn.

- Att påstå att rättstillämpningen blir annorlunda eller bättre med ett förstatligande är rent nonsens, säger Hans.

Och att, ta bort alla förtroendevalda är ett misstag, ja, helt enkelt fel, anser Hans.

- Om man påstår att de förtroendevalda har fattat beslut på svaga grunder, så blir ju grunderna inte bättre framöver eftersom det är tjänstemännen som tar fram underlaget för besluten då precis som tidigare.

Bättre beslut med fler ögon

- Ingen ifrågasätter de förtroendevalda i de kommunala nämnderna. De tillför andra dimensioner som i sin tur höjer kvaliteten i besluten. De förtroendevalda är extra viktiga när man inte har "facit" i lagstiftningen. Delar av socialförsäkringslagstiftningen förutsätter beslut som byggs på bedömningar.

- Tjänstemännen utreder och lägger förslag, de förtroendevaldas behandling av ärendet innebär att fler ögon ser på underlaget innan beslut fattas, säger Hans.

- Risken för att exempelvis "personkemin" mellan en tjänsteman och en försäkrad kan påverka tjänstemannens beslut slipper vi med fler ögon på besluten.

Det sistnämnda är ytterligare en anledning till att behålla de förtroendevalda i socialförsäkringsorganisationen.

Med ett förstatligande förutsätter RFV – eller Försäkringskassan som myndigheten nu heter – att det bara är att peka med hela handen, så fattar kassans tjänstemän över hela landet samma beslut. Trots att lagen kräver bedömningar. Och trots att både tjänstemän och de försäkrade är unika individer var och en för sig.

- Det är ju bara att titta på hur andra myndigheter och domstolar fungerar över landet för att inse att tanken är rent fel, säger Hans. Vill man öka likformigheten i besluten krävs istället färre beslutspunkter, det vill säga kon-

centerar man besluten till några få platser får man mer likformiga beslut. Det har ingenting med den associationsrättsliga formen att göra.

Tro på experter

- Men den grundmurade tron på expertvälde som lanserades av dåvarande Riksrevisionsverket på 1980- och 90-talet verkar ha fått fäste i regeringskansliet, säger Hans, som den yttersta anledningen till förstatligandet.

- Men hur utkräver vi ansvar av anonyma tjänstemän, undrar Hans? Det är en del av demokratin att kunna utkräva ansvar. Han ger exempel på motsatsen: den nya Riksrevisionen och nya självständiga Riksbanken som står över allt och alla. Tjänstemännen är ostyrbara eftersom de med sin kompetens anses stå över alla andra.

- I ett privat aktiebolag kan det accepteras. Där bestämmer VD och framförallt ägarna.

Skäl för förtroendevalda

Men socialförsäkringarna är gemensam verksamhet där vi alla är med och betalar och riksdagen stiftar lagarna – det vill säga lagarna är stiftade av förtroendevalda ombud till medborgarna.

Det har funnits och finns fortfarande skäl för att ha förtroendevalda som en länk mellan socialförsäkringen och medborgarna. Det har handlat om att kunna ge och ta information, om en bred förankring av intresserade och engagerade människor som är ambassadörer för en levande socialförsäkring.

- Och det måste finnas en förankring om man ska få en bred uppslutning kring socialförsäkringarna. För att behålla sin legitimitet måste socialförsäkringarna återvinnas av varje ny generation.

Varför tror då Hans att man tar bort de förtroendevalda och varför måste det vara så bråttom?

- Det kan vara inledningen på en mycket större förändring än vi anar både för socialförsäkringarna och administrationen, säger han.

Att förstatliga Försäkringskassorna och att ta bort de förtroendevalda kan vara början på ett ännu mer omfattande systemskifte i Sverige.

Hans tror att direktiven till den utredning som ska se över socialförsäkringarna och hela administrationen kan komma före sommaren. En sådan utredning kan komma att splittra den nuvarande sammanhållna socialförsäkringens så att delar av den tas över av arbetsmarknadens parter, andra av försäkringsbolagen. Ja, det kan innebära en ”privatisering” av delar av socialförsäkringen.

Övertro på experter

Utvecklingen just nu handlar enligt Hans, ytterst om en övertro på expertens beslutsförmåga kontra de förtroendevaldas.

Delaktighet och förankring har tidigare alltid varit a och o.

- Hur säkerställer man långsiktig tillit och engagemang för systemet efter borttagandet av de förtroendevalda, undrar Hans?

Han pekar på utvecklingen i vårt grannland Norge.

- De avskaffade de förtroendevalda långt före oss, säger Hans. Redan i början av 1990-talet. Men där behöll man t ex den självständiga tidningen i en stiftelse eftersom det fanns intressenter i den norska riksdagen som ansåg att det är viktigt med en oberoende granskning av socialförsäkringssystemet. Men nu är tidningen i Norge också borta.

Här i Sverige började man med att förstatliga Försäkringskassorna och därmed försvann också den oberoende tidningen SocialFörsäkring. Debatten om våra socialförsäkringar är död. Och nu är det alltså de förtroendevaldas tur.

Är vi på väg mot ett reellt systemskifte beträffande socialförsäkringarna?



Vi gjorde skriften

- Ulla Y Gustafsson** Ordförande för Ideella Föreningen Försäkringskassans Förtroendevalda (IFFK), ledamot i Försäkringskassaförbundets styrelse och dess ordförande 2003-2005. Ledamot i kassastyrelse i 25 år i Göteborg och senare Västra Götaland samt ordförande i Socialförsäkringsnämnd i 10 år. Ulla har också varit kommunal- och regionpolitiker för socialdemokraterna i Västra Götalandsregionen i 30 år.
- Ulla Norman**
IFFKs kansli Har ansvarat för att ta fram underlaget för broschyren och för samordningen av gruppen. Ulla har ett tidigare nästan 30-årigt förflutet i FKF.
- Anita Estberger** Ledamot i Kopparbergs läns allmänna försäkringskassa och ordförande/vice ordförande Försäkringskassan Dalarna till och med 2004. Vice ordförande i Försäkringsdelegation Dalarna 2005. Ledamot i Socialförsäkringsnämnd o f. Ordförande/vice ordförande i Försäkringskassaförbundets (FKF) förhandlingsdelegation och ledamot i FKFs styrelse. Oppositionsråd i Landstingen Dalarna i 12 år för moderata samlingspartiet samt ledamot i Landstingsförbundets styrelse.
- Sven Malm** Förhandlingsombudsman i Handelsanställdas Förbund i mer än 30 år. Politiska uppdrag för socialdemokraterna bl a som ledamot i Länsstyrelsen och som ledamot i Landstinget i Västmanland under många år. Sven har i över 30 år haft uppdrag som ordförande i Pensionsdelegation och SFN samt ledamot och ordförande i Försäkringskassan Västmanland.
- Agneta Hörnsten**
Svanberg Har skrivit texten, gjort intervjuerna och redigerat skriften. Agneta var tidigare journalist och redaktör på tidningen SocialFörsäkring samt informations- och pressansvarig på FKF 1987-2002.
- Per Jonebrink**
Rådis AB Har svarat för grafisk form och layout samt gjort illustrationen på omslaget. Arbetar med formgivning av bland annat trycksaker och webb, illustrerar samt producerar flash-animationer.

Källor

Regeringens PM "Avveckling av Försäkringskassans socialförsäkringsnämnder mm"; Prop 2006/07:10 Avveckling av försäkringsdelegationerna mm; SfUs betänkande 2006/07: SfU3 Avveckling av försäkringsdelegationerna mm; SOU 2003:106 Försäkringskassan – Den nya myndigheten (ANSA-utredningen); SOU 1997:134 Förtroendemannainflytande, ökad kvalitet och rättssäkerhet; Statskontoret "Den nya försäkringskassan" Delrapport 1; SOU 1996:64 Försäkringskassan Sverige; SOU 1985:21 Ökat förtroendemannainflytande i försäkringskassorna; "Försäkringskassan måste göras om från grunden", Curt Malmberg på DN Debatt; IFFKs remissvar 07-03-28 på Avveckling av Försäkringskassans socialförsäkringsnämnder mm; "Så bildades förbundet" från FKFs sista kongress 2004; Pressmeddelande från FKF 03-08-22 "Ny ordförande i FKF"; 50 år med försäkringskassan i Uppsala län; "Socialförsäkringen under 75 år", FKF, "Förbund på folk-rörelsegrund", FKF; "Idén fick sin lyftning i fanan", Gösta Carlsson; "Fria kassor nära folket", FKF; "Folkrörelse- eller myndighetstradition", Thomas Fürth, Arbetslivscentrum 1980:30; "Sjukassefolk i helg och söcken", Gilbert Ström; Med tryggheten som drivkraft, Sigvard Classon; Tidningen SocialFörsäkring.



Ideella Föreningen
Försäkringskassans
Förtroendevalda

Försäkringskassan, Länskontoret, plan 9
105 11 Stockholm

telefon: 08-676 14 77

Besöksadress:
plan 9, Klara Västra Kyrkogata 11, Stockholm

Webbadress:
www.forsakringskassan.se/fortroendevald

